

Täysistunto

Tiistai 20.6.2017 klo 14.01—18.29

4. Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon 1. osa Jaettu ymmärrys työn murroksesta

Valtioneuvoston selonteko VNS 6/2017 vp

Lähetekeskustelu

Puhemies Maria Lohela: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 4. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään tulevaisuusvaliokuntaan, jolle sivistysvaliokunnan, sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan ja työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan on annettava lausunto.

Pääministeri Juha Sipilän esittelypuheenvuoron jälkeen keskustelu käydään etukäteen pyydettyjen puheenvuorojen osalta nopeatahtisena. Ryhmäpuheenvuorojen pituus on enintään 5 minuuttia ja muiden etukäteen varattujen puheenvuorojen pituus enintään 5 minuuttia. Puhemiesneuvosto suosittaa, että myös nopeatahtisen keskusteluosuuden jälkeen pidettävät puheenvuorot kestävät enintään 5 minuuttia. Lisäksi myönnän harkitsemassani järjestyksessä vastauspuheenvuoroja.

Huomioikaa, että lähetekeskustelua tästä asiakohdasta käydään kello 16.30 saakka. Keskustelua jatketaan tarvittaessa päiväjärjestyksen muiden asiakohtien tultua käsitellyiksi, mutta mikäli keskustelu päättyy ennen kello 16.30, siirrytään päiväjärjestyksen seuraavaan eli 5. asiakohtaan.

Keskustelu

14.05 **Pääministeri Juha Sipilä** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kiitoksia eduskunnalle luottamuksesta. Nyt on syytä katsoa tulevaisuuteen ja eteenpäin.

Työllä on keskeinen merkitys yhteiskunnan sosiaalisen, inhimillisen ja taloudellisen kestävyys- ja elinvoimaa takaamiseksi. Nyt työ on murroksessa. Korkea työllisyysaste on hyvinvoinnin edellytys. Siksi työ on myös hallituksen politiikan keskiössä. Hallitus on pyrkinyt mataltamaan kaikin keinoin työllistämisen kynnyksiä. Työ ja ahkeruus ovat olleet viimeisen sadan vuoden aikana kaikille tasa-arvoinen tie vaurauteen. Tästä on pidettävä kiinni.

Jokainen hallitus tekee tulevaisuusselonteon. [Hälinää — Puhemies koputtaa]

Puhemies Maria Lohela: Aivan, herra pääministeri. Odotetaan hetki, että muut keskustelut siirtyvät tuonne salin ulkopuolelle. — No niin, olkaa hyvä.

Kiitoksia, arvoisa puhemies! — Jokainen hallitus tekee tulevaisuusselonteon, jonka tehtävänä on tunnistaa huomiota vaativia asioita yli hallituskausien. Tulevaisuusselonteoissa linjataan valtioneuvoston yhteistä tahtotilaa tulevaisuuden rakentamiseksi. Me teemme nyt tulevaisuusselonteon kahdessa osassa, jotta siitä voidaan keskustella eduskunnan kanssa jo nyt eikä vain hallituskauden lopussa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2017 vp

Selonteossa tehty työ perustuu avoimeen yhteistyöhön ja jatkuvan ennakkoinnin hyödyntämiseen päätöksenteossa. Tulevaisuusselonteon luonteeseen kuuluu myös tulevaisuuden sanoittamista ja aktiivista rakentamista. Selonteon tarkoitus on herättää kysymyksiä siitä, millaisen tulevaisuuden me Suomelle haluamme. Työn murroksessa tämä tarkoittaa esimerkiksi työn ja siitä saatavan arvon uudelleen määrittelyä. Se tarkoittaa myös murroksen johdosta tehtäviä päätöksiä, joilla voidaan vaikuttaa niin sosiaaliturvaan kuin verotukseen. Tulevaisuustyön tarkoitus ei ole ennustaa tulevaisuutta, tarkoitus on valmistautua erilaisiin muutostilanteisiin ja tarkastella kriittisesti nyt tehtäviä päätöksiä näiden mahdollisten muutosten kautta. Tärkeää on myös ravistella irti nykyhetkestä ja ratkaisusta. Ne perustuvat usein siihen, mitä on tapahtunut menneisyydessä.

Meidän tulevaisuusselontekomme aihe on työn murros. Tässä selontekoprosessissa esitään vastauksia laajoihin työn murrosta ja tulevaisuutta luotaaviin kysymyksiin parinkymmenen vuoden aikajänteellä. Nyt annettu selonteon ensimmäinen osa tuottaa tietoa työn muutoksen laajasta merkityksestä koko yhteiskunnalle. Se nostaa esiin tulevaisuuden yhteiskuntapoliittisia kysymyksiä. Niihin voidaan ja niihin tulee tarttua jo nyt.

Selonteon toinen osa kevätkaudella 2018 kokoaa näkemyksiä ja ratkaisuja siihen, miten Suomi voi menestyksekkäästi sopeutua muutokseen sekä tarttua sen tuomiin uusiin mahdollisuuksiin.

Mutta nyt tähän ensimmäiseen osaan:

Tulevaisuusselonteon ensimmäisessä osassa rakennetaan jaettua ymmärrystä työn murroksesta ja suomalaisen työn tulevaisuudesta. Keskeisimmät kysymykset käsittelevät sitä, kuinka työn murros kyseenalaistaa perinteisen työn ja toimeentulon yhteyden ja monen yhteiskunnallisen järjestelyn, kuten sosiaaliturvan tai verotuksen pohjan. Toisaalta murros ja muutos luovat mahdollisuuksia uudelle, uudentylle toiminnalle ja itsensä työllistämisen muodoille, kuten alusta- ja jakamistaloudelle. Yksi suurimmista haasteista on, että työtä ja työmarkkinoita haastaa eriarvoistuminen. Se johtuu esimerkiksi siitä, että teknologian edistyminen kohtelee erityyppisiä tehtäviä eri tavoin ja eri tahdissa. Työntekijöillä on erilaisia voimavaroja ja resursseja. Työn, työmarkkinoiden ja työn arvon polarisaatiosta seuraa epävarmuuksia ja riskejäkin.

Työn ja työelämän muutoksista on viime vuosina esitetty monia erilaisia arvioita: milloin työelämä menee parempaan, milloin huonompaan suuntaan. Voidaan yleistää, että keskimäärin suomalaisilla menee töissä hyvin. Pohjoismainen työelämä on Euroopan parasta. Silti on kasvava määrä ihmisiä, joille kasaantuu kohtuuttomasti työhön ja tulevaisuuteen liittyvää epävarmuutta ja huolta. Työn murrokseen täytyy suhtautua vakavasti.

Arvoisa rouva puhemies! Selonteossa työn tulevaisuudesta on tunnistettu kaksi keskustelulinjaa. Toinen niistä korostaa tuottavuutta ja kilpailukykyä kehitystä. Toinen korostaa työn merkityksellisuutta ja muuttuvia arvoja. Kumpikin keskustelu on yksinään vajavaizen, siksi tarvitaan sillanrakentamista. Työn murros on yksi yhteiskuntamme suurimmista haasteista. Siihen ei ole olemassa yhtä selkeää ratkaisua. Työn murroksessa voi murtua kasvun, tuottavuuden ja hyvinvoinnin perinteinen yhteys. Orastava talouskasvukaan ei enää automaattisesti takaa entisenlaista työllisyyden kasvua. Murroksen seuraukset yhteiskunnassa voivat olla valtavia. Meillä on mahdollisuus vaikuttaa siihen, mitä muutos sisältää ja merkitsee ja miten siihen vaikutetaan, millaista työelämä on ja miten työ lisää osallisuutta, vaikuttaa yksilöihin, yrityksiin ja muihin yhteisöihin sekä yhteiskuntaan. Tämä selonteko nostaa esiin tulevaisuuden yhteiskuntapoliittisia kysymyksiä ja mahdollisuuksia, joihin voidaan ja tulee tarttua jo nyt.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2017 vp

Kun sanotaan työn olevan murroksessa, mitä sillä oikeastaan tarkoitetaan? Tarkoitus ei ole koota listoja siitä, mikä työ tai mitkä ammatit häviävät, mitkä eivät, vaan valottaa syvää ja sukupolvien yli jatkuvaa muutosta. Selonteon tässä vaiheessa on nyt tunnistettu seuraavat viisi muutoskokonaisuutta:

1) Työn sisällön käytäntöjen ja organisointitapojen muutokset. Tällä tarkoitetaan sitä, että automatisaatio ja digitalisaatio muuttavat työn organisoinnin tapoja ja vähentävät kustannuksia. Yhtäaikaisesti työpaikat vähenevät ja ammattikuvat hämärtyvät. Syntyy yhä enemmän väliaikaisia organisaatioita ja yhteisöjä.

2) Työnantaja—työntekijä-suhteen muutos. Jos työtä tehdään ilman perinteistä työntekijä—työnantaja-suhdetta, muutospaineita kohdistuu keskeisiin yhteiskunnan rakenteisiin ja prosesseihin. Näitä ovat esimerkiksi verotus, sosiaaliturva, työlainsäädäntö ja ammattiyhdistysliike.

3) Toimeentulon muutos. Tämä viittaa siihen, että jos toimeentulo rakentuu useista puoroista, niin ihminen tarvitsee uudenlaisia merkityksellisiä tapoja tulla toimeen ja uudenlaisia turvaverkkoja pirstoutuvan toimeentulon tueksi. Tässä muutoksessa toimeentulon ja tuottavuuden polarisaatiokehitykseen täytyy kiinnittää erityistä huomiota.

4) Osaamisen muutos. Tämä tarkoittaa sitä, että jos muuttuva toimintaympäristö edellyttää jatkuvaa uuden oppimista ja laveaa osaamis pohjaa, niin osaamistarpeet muuttuvat taidoiksi yhdistää uutta tietoa kokonaisuuksiin, hallita omaa toimintaa ja toimia muiden kanssa. Myös osaamisen eriarvoistumiskehitykseen täytyy kiinnittää erityistä huomiota.

Ja viimeisenä:

5) Työn yhteiskunnallisen merkityksen muutos. Tällä tarkoitetaan sitä, että työ ei enää ole aina pääasiallinen väylä kiinnittyä yhteiskuntaan. Työ ei myöskään enää tarkoita sitä, mitä se on perinteisesti tarkoittanut. Tästä huolimatta ihmiset voivat kiinnittyä yhteiskuntaan jaettujen tavoitteiden ja merkityksellisen tekemisen kautta. Tätä on vahvistettava.

Kun työntekijän ja työnantajan, työn ja ei-työn tai yrittäjyyden ja palkkatyön väliset rajat hämärtyvät, keskeiset yhteiskunnan rakenteet, kuten veropohja tai sosiaaliturvajärjestelmämme asiakaspohja, muuttuvat ja lainsäädäntöön kohdistuu uudistamis paineita. Muutoksien pohjalta olemme tunnistaneeet isoja yhteiskuntapoliittisia kysymyksiä. Ne ovat muun muassa seuraavanlaisia: Miten järjestetään hyvinvointiyhteiskunta, jos talouskasvusta huolimatta kasvava osa ihmisistä jää perinteisen työelämän ulkopuolelle ja palkkatyön verotuksesta saatava rahoitus pohja murenee? Miten järjestetään yhteiskunnan turvaverkot, jos perinteiset hyvinvointiyhteiskunnan rajanvedot ja säännöllisyydet hämärtyvät ja muuttuvat neuvoteltaviksi? Miten ihminen kiinnittyy yhteiskuntaan, jos ei työn kautta, ja miten uudenlaisia, merkityksellisiä tapoja olla osana yhteiskuntaa tulisi tukea? Miten luodaan edellytykset kaikkien Suomessa asuvien ihmisten pärjäämiselle ja ehkäistään eriarvoistumiskehitystä? Miten taataan lavea osaamis pohja ja joustavat, yksilölliset polut läpi elämän? Miten työstä ja sen arvosta keskustellaan nyt ja tulevaisuudessa? Pitäisikö luovaa tuhoa eli vanhojen yritysten ja ammattien katoamista ja uusien kehittymistä nopeuttaa, ja miten helpotetaan uuden toiminnan käynnistämistä yrityksissä tai uuden työn ja tekemisen löytymistä yksilöille?

Moniin kysymyksiin on jo tehty ja tehdään paljon töitä. Pitkälle tulevaisuuteen ulottuvasta aikajänteestä huolimatta selonteko ja sen vaikutukset näkyvät jo tehtävissä poliittisissa päätöksissä. Jo hallitusohjelmassa päätettiin perustulokokeilusta. Se käynnistettiin tämän vuoden alusta. Perustulo voi jatkossa olla merkittävä osaratkaisu työn murroksessa. Kokeilumme on maailmalla pistetty merkille, ja se herättää paljon mielenkiintoa. Tulevai-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2017 vp

suusselonteon toisen osan valmistuttua meillä on jo tuloksia perustulokokeilusta. Myös hallituksen puolivälitarkastuksessa tekemä linjaus sosiaaliturvan kokonaisuudistuksesta on hyvä esimerkki siitä, miten työn murrokseen vastataan. Sitä selonteko voi omalta osaltaan pohjustaa ja tukea.

Uuden talouden ja työn mahdollisuuksia vahvistetaan muun muassa Suomen tekoälyohjelmalla ja liikennekaarella. Työn ja talouden mahdollisuuksia vahvistetaan myös Pohjoismaiden ja Baltian alueen tiivistyvällä yhteistyöllä digitaalisten sisämarkkinoiden kehittämisessä, kokeilevan teknologian hyödyntämisessä ja testialustojen tarjoamisessa. Hallitusohjelman kärkihankkeissa jatketaan innovatiivisten ratkaisujen ja palveluiden kehittämisestä. Tänä keväänä on avattu kokeilupaikka.fi-alusta uusille kokeiluille ja niiden rahoitukselle.

Tulevaisuuden työ on myös entistä digitaalisempaa ja kansainvälisempää. Koulutusjärjestelmäämme on suunnattava tukemaan erityisesti näitä kahta megatrendiä. Tämä hallitus on jo panostanut kumpaankin näistä. Yhteiskunnan rakenteet, jotka on siis merkittävältä osin luotu ja luodaan lainsäädännöllä, eivät voi olla muuttumattomassa tilassa samaan aikaan, kun toimintatavat niin työn tekemisessä kuin teknologian kehittyessä muuttuvat. Tulevaisuuden työ edellyttää lisää joustavuutta, ketteryyttä ja sopeutumiskykyä niin työnantajilta kuin työntekijöiltä. Työmarkkinarakenteiden ja lainsäädännön on kehityttävä tukemaan näitä. Työpaikat ovat entistä erilaisempia ja kohtaavat erilaisen kansainvälisen kilpailun. Pitkällä aikavälillä työn tuottavuus määrittää kansantalouden vaurauden. Tulevaisuus tarjoaa ennennäkemättömät mahdollisuudet työn järkevämmälle tekemiselle ja luovuuden vapauttamiselle.

Yrittäjämäinen työn tekeminen lisääntyy ja ylipäätään pienten yritysten merkitys kasvaa edelleen. Yksinyrittäjyys on kasvanut hurjasti pelkästään 2000-luvulla, millä on monia puolia ja vaikutuksia. Tämä ei kuitenkaan merkitse palkkatyöstä luopumista, vaan sitä, että palkkatyön ja yrittäjätöiden välinen raja kapenee. Yhteistyötaidot korostuvat. Samalla pitäisi korostua sen, että myös rakenteet antavat yhteistyölle tosiasiallisen mahdollisuuden.

Arvoisa puhemies! Hallitus haluaa varmistaa, että meillä on tarvittavat kyvykkyydet digitalisaation, tekoälyn, automaation tai ekosysteemiajattelun hyödyntämiseen, että meillä on näkemyksellistä johtajuutta, joka tunnistaa maamme vahvuuksia ja osaa hyödyntää niitä, että tunnistamme hallinnolliset, asenteelliset, säädökselliset ja rahoitukselliset pullonkaulat uusien ratkaisujen muotoutumiselle ja teemme kaikkemme niiden poistamiseksi. Tarvittavat ratkaisut liittyvät erityisesti alustatalouden ja tekoälyn haltuunottoon, sosiaaliturvan uudistamiseen, työn merkityksellisyyden vahvistamiseen, itsensätyöllistäjien ja yksin työskentelevien parempaan kohtaamiseen sekä laaja-alaisen, joustavan, läpi elämän jatkuvan osaamispohjan rakentamiseen. Näillä kysymyksillä menemme myös kohti selonteon toista osaa, jossa lähdetään rakentamaan ratkaisuja ja politiikkavaihtoehtoja.

Teknologia tuottaa paljon vapautta, vaurautta ja mahdollisuuksia kaikille. Meidän on uskallettava muuttua maailman mukana.

Arvoisa puhemies! Tulevaisuusselonteko tehdään avoimesti keskustellen. Kutsumme keskusteluun ja yhteistyöhön mukaan laajalti erilaisia sidosryhmiä ja tahoja, jotka jo tekevät työtä Suomen tulevaisuuden eteen.

Puhemies Maria Lohela: Seuraavaksi ryhmäpuheenvuorokierros.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2017 vp

14.22 **Arto Pirttilahti kesk** (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Hyvät kollegat! Käsittelyssämme olevassa valtioneuvoston tulevaisuusselonteossa todetaan olemassa oleva tilanne: työn sisällöt, käytännöt, muodot ja jopa työstä saatava toimeentulo pirstaloituvat ja muuttuvat. Tulevaisuudessa yhä suurempi osa ihmisistä saa toimeentulonsa aivan uusin työsuhtein. Moni saattaa olla kokonaan työelämän ulkopuolellakin, tietoisestikin. Työnteon, työttömyyden, yrittäjyyden, eläköitymisen, opiskelun rajat hämärtyvät. Muutos haastaa lainsäädäntö- ja yhteiskuntajärjestelmän sosiaaliturvasta verotukseen. Selonteossa todetaan, että tähän sisältyy sekä mahdollisuuksia että haasteita. Meidän lainsäätäjien tehtävä on luoda puitteet turvalliselle muutokselle.

Arvoisa puhemies! Työ ei ole katoamassa, vaikka työpaikat muuttavat muotoaan ja sisältöään. Tuottavuutta parantavien ratkaisujen on maailman sivu pelätty vievän työpaikat — aina kutomakone Kehruu-Jennystä lähtien, puhumattakaan omien päiviemme mantroista digitalisaatiosta, robotisaatiosta, tekoälystä tai alustataloudesta. Opposition yksi lempilaji on maalata kauhukuvia muun muassa työn joustoista. Sekä kokemukset että selvitykset todistavat täysin päinvastaista: yhdessä sovitut paikalliset ratkaisut lisäävät työntekijöiden vaikutusmahdollisuuksia, vastuuta ja tyytyväisyyttä ja siten myös tuottavuutta. Myös tuottavuuden mittarit muuttuvat, tekemisen mielekkyys on enemmän kuin osiensa summa, eivätkä kaikki tulokset välttämättä ole aina mitattavissa bruttokansantuotemittarilla. Myös edustamassani eduskunnan tulevaisuusvaliokunnassa tunnetaan se tosiasia, että tuottavuutta parantavat ratkaisut luovat yleensä mielekästä työtä. Monelle yhä olennaisemmaksi tulee se, mitä tekee, kuin se, missä asemassa on tai missä työpaikka on. Rakenteiden säilyvyys ei ole enää olennaista, mutta rohkea ja turvallinen muutos on. Me keskustalaiset liputamme tämän puolesta.

Arvoisa puhemies! Uskon, että inhimillisesti haasteellisinta on hyväksyä se, että murren myötä myös toimeentulon hankkimisesta tulee palapelimäistä. Siirrymme työn kontrollista ja käskynalaisuudesta autonomiseen itseohjautuvuuteen, itsemme kehittäjiksi ja sisäisiksi yrittäjiksi. Voivatpa monet harrastuksetkin jalostua yritystoiminnaksi, kun ajatellaan vaikkapa bloggareita tai reppureissaamisesta lähteneitä matkailuinnovaatioyrityksiä. Oma serkkunikin on muuten tällainen matkailun nomadi. Oman itsen ennakoluulon kehittäminen on meille keskustalaisille tuttu jo oppi-isämme Santeri Alkion linjauksista: meillä on velvollisuus kehittää itseämme niin, että pystymme myös sekä kantamaan vastuuta itsestämme että yhteisvastuuta heistä, jotka apuamme tarvitsevat. Myös maailmanlaajuisesti kiitetyn koulujärjestelmämme pitää olla riittävän innovatiivinen, jotta kehitykselle on edellytykset. Vuorovaikutustaidot, kansainvälisyys, yhteistyökyvykyys ja itsenäinen ajattelu ovat avainsanoja.

Arvoisa puhemies! Työn muutos edellyttää sosiaaliturvan ja myös verotuksen uudistamista. On tarpeen ratkaista, kuinka hyvinvointiyhteiskunnan rahoitus varmistetaan ja minä muotoinen sosiaaliturva kantaa heitä, jotka tarvitsevat apua. Sosiaaliturvan tulisikin mieluummin olla aktivoiva trampoliini kuin passivoiva turvaverkko. Tämä koskee myös työttömyysturvaa. Juha Sipilän hallitus on käynnistänyt muun muassa perustulokeileilun. Perustulokeileilu voi olla vasta ensimmäinen askel siihen, mitä tulevaisuuden työelämässä tarvitsemme. Tärkeämpää kuin askeleen suunta on sen ensimmäisen askeleen ottaminen. Onkin selvää, että senkaltaisia ratkaisuja pitää etsiä lisää. Sipilän hallitus muuten haastaa meidät kaikki myös uuteen ideointiin muun muassa kokeilukulttuurikärkihankkeella. Kokeilevasuomi.fi- ja kokeilunpaikka.fi-nettisivuilla kuka tahansa voi jakaa ideoitaan, osaaamistaan ja tietämystään yhteiseksi hyväksi. Vastaavaa ennakoluulottomuutta haluamme

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2017 vp

peräänkuuluttaa seuraaviltakin hallituksilta. Jokaiselle on luotava mahdollisuus löytää oma tapansa elää ja toimia niin, että myös säällinen tulo on varmistettu, vaikka sitten useammastakin lähteestä.

Arvoisa puhemies! Emme selviä työelämän muutoksista siirtelemällä vanhoja palikoita uuteen järjestykseen, vaan nyt on aika luoda myös uusia palikoita lainsäädäntöönkin. Uskon, että kokonaan uudella ajattelutavalla voimme myös omassa ajassamme toteuttaa hienon tavoitteen siitä, että isänmaa jätetään seuraavalle sukupolvelle vielä paremmassa kunnossa kuin sen itse saimme. Jos yritämme estää muutoksen, aiheutamme turvattomuutta, kun uudet toimintatavat yrittävät mahtua ahtaaseen sääntökehikkoon. Annetaan seuraaville sukupolville edellytykset kehittää työntekotapoja oman aikansa mukaisesti. Olkaamme lainsäätäjinä nyt sitten riittävän rohkeita, niin että turvallinen muutos toteutuu.

14.28 Sinuhe Wallinheimo kok (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko haastaa meitä pohtimaan, miten me suomalaiset pärjäämme tulevina vuosikymmeninä keskellä neljättä teollista vallankumousta. Digitalisaatio, robotisaatio, jatkettu todellisuus ja keinoäly tulevat murtamaan pysyvinä pidettyjä toimintatapoja ja rakenteita. Muutosten suunta, nopeus ja vaikutukset ovat tulevaisuuden hämärässä. Ainoa varma asia tulevaisuudessa on muutos.

Arvoisa puhemies! Jo vuosikymmeniä on pelätty työn loppumista. Lehdistä saamme lukea listauksia ammateista, jotka uhkaavat kadota lähitulevaisuudessa. Selonteossakin todetaan, että työn murros on Suomen suurin haaste. Onko tulevaisuus todella näin synkkä, vai olisiko muutos tälläkin kertaa meille uusi mahdollisuus?

Kokoomuksen eduskuntaryhmä uskoo tulevaisuuden mahdollisuuksiin. Teknologian kehitys parantaa hyvinvointiamme ja nostaa elintasoamme. Vaikka perinteisen työn merkitys muuttuu, vanha logiikka säilyy: ilman teknistä kehitystä ei ole tuottavuuden kasvua, ja ilman tuottavuuden kasvua ei ole talouden ja hyvinvoinnin kasvua. Kolikon kääntopuolella ovat kehityksen hedelmien jakautumisen epätasaisuus ja työmarkkinoiden polarisointuminen, mutta kehityksen jarruttaminen on väärä keino ratkoa ongelmia. Isommat ongelmat me kohtaaisimme, jos tekninen kehitys pysähtyisi. Ratkaisut löytyvät verotuksen, työmarkkinoiden, sosiaaliturvan ja koulutuksen reformeista.

Arvoisa puhemies! Hyvää selonteossa on se, että työn todetaan ensisijaisesti muuttuvan, ei varsinaisesti katoavan. Ammatit ja työtehtävät vaihtuvat, mutta jatkossakin ihmis-työllä tulee olemaan kysyntää. Meidän on kuitenkin kannettava yhdessä huolta niistä kansalaisista ja aloista, joihin murros iskee koviten. Vaikka teknologia ajaisikin monen perinteisen alan ja työtehtävän ylitse, sen ei saa antaa ajaa yksittäisen ihmisen yli. Yhteiskunnan tehtävä on tarjota suomalaisille välineitä turvalliseen muutokseen.

Teknologian nopea kehitys merkitsee sitä, että jatkossa ajantasaisinkin koulutus vanhennee entistä nopeammin. Siksi me tarvitsemme koulutusjärjestelmän, jonka tärkein tehtävä on opettaa meidät oppimaan ja omaksumaan uutta. Siksi ammatillisten oppilaitosten ja korkeakoulujen on kyettävä tarjoamaan työntekijöille täydentävää koulutusta työelämälähtöisesti ja osaamisperusteisesti. Ministeri Grahn-Laasosen johtama ammatillisen koulutuksen reformi ja käynnistynyt lukiouudistus ovat hyviä esimerkkejä tulevaisuuden osaamistarpeiden vahvistamisesta.

Työelämän erilaisiin muutoksiin varaudutaan parhaiten joustoja lisäämällä. Reilu paikallinen sopiminen, perhevapaiden uudistaminen sekä työtä ja turvaa nykyistä joustavammin yhdistävä sosiaaliturva mahdollistavat yksilöllisen sopeutumisen muutoksiin. Nyt

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2017 vp

aloitettava sosiaaliturvan kokonaisuudistus on välttämätön keino varautua muutokseen jo ennakolta, mutta uudistuksen rinnalla pitäisi uskaltaa tarkastella myös työpaikkasopimisen ja perhevapaiden uudistustarpeita.

Arvoisa puhemies! Meillä päättäjillä on iso rooli sen suhteen, miten Suomi tulee työn muutoksessa pärjäämään. Voimme olla mahdollistajia tai jarrumiehiä. Kokoomuksen eduskuntaryhmän mielestä valinta on selkeä: Suomi on pidettävä muutoksen pulssilla. Juoksussamme riittää parannettavaa. Pysymme vaivoin uuden teknologian ja jakamistalouden kehityksessä mukana. Esimerkiksi kymmenestä maailman arvokkaimmasta listamattomasta yhtiöstä kahdeksaa voi Suomessa pitää laittomana tai vähintäänkin niiden liiketoiminnan aloittamista juridisesti hyvin hankalana. Parhaillaan käynnissä oleva tulevaisuusvaliokunnan 100 radikaalia teknologiaa -hanke tuleeikin enemmän kuin tarpeeseen, jotta voimme tehdä tarpeelliset lainsäädäntömuutokset jo ennakkoon mahdollistaen uusien innovaatioiden synnyn.

Työn muutoksessa piilee valtava potentiaali. Sen valjastaminen yhteiskuntaa rakentavaksi voimaksi edellyttää sitä, että Suomi säilyy kiinnostavana investointikohteena ja toimintaympäristönä. Hallitus on jo purkanut lukuisia normeja ja huolehtinut kilpailukyvyttämme. Tätä työtä on jatkettava. Avainasemassa ovat ketteryys, järkevä sääntely, sujuvat lupamenettelyt ja kilpailukykyinen verotus.

Ehkä tärkeintä, arvoisa puhemies, on hyväksyä se tosiasia, että maailma muuttuu ympärillämme meistä riippumatta. Kiellämmekö muutoksen vai uskallammeko tarttua uuteen? Kokoomuksen eduskuntaryhmän valinta on uuteen tarttuminen.

14.33 Joona Räsänen sd (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On monesti sanottu, että seuraavat 20 vuotta voivat muuttaa maailmaa enemmän kuin edelliset 200 vuotta. Tulevaisuus siis haastaa monella tapaa ajatteluumme, toimintatapojamme ja yhteiskuntamme rakenteita. Vievätkö robotit työmme, vaarantuuko ihmisten toimeentulo, ja hupeneeko hyvinvointiyhteiskunnan rahoituspohja? Nämä ovat selonteon keskeisiä kysymyksiä.

Sosiaalidemokraattinen eduskuntaryhmä pitää tärkeänä, että käymme aktiivista parlamentaarista tulevaisuuskeskustelua maailman suuntaan vaikuttavista trendeistä. Näillä keskusteluilla tulee myös olla puoluerajat ja hallituskaudet ylittäviä vaikutuksia, ja linjausten pitää näkyä tehdyssä politiikassa. Tarvitsemme tässä asiassa vahvaa yhteistyön henkeä.

Arvoisa puhemies! Tulevaisuusselonteon suurin puute liittyy siihen — johtuen osaksi selonteon kaksivaiheisuudesta — että ensimmäinen osa käsittelee tulevaisuutta lähinnä uhkien kautta. Selonteko valmistaa meitä enemmän työttömyyteen, vaikka nyt tulisi keskittyä uuden työn syntymiseen. Selonteko pohtii enemmän sitä, miten toimeentulo turvataan ilman työtä, vaikka nyt pitäisi pohtia, miten työstä saa toimeentulon jatkossakin.

Sosiaalidemokraattinen eduskuntaryhmä kaipaakin esiin tuotujen uhkakuvien rinnalle myös positiivisia ja ratkaisukeskeisiä lähestymiskulmia. Automatisaatio ja digitalisaatio muuttavat kyllä työn tekemisen muotoja, mutta työ ei maailmasta katoa. Uusien työpaikkojen luomisessa esimerkiksi kiertotalous ja uudet teknologiat ovat avainasemassa. Arvioiden mukaan näistä on saatavissa ensi vuosikymmenen loppuun mennessä kymmeniätuhansia uusia työpaikkoja ja useamman miljardin vuosittainen arvonlisä, ja nämä työpaikat syntyvät nimenomaisesti pieniin ja keskisuuriin yrityksiin, jotka hyödyntävät korkeaa teknologiaa ja toimivat palvelualoilla.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2017 vp

Teknologiaan ja innovaatioihin panostaminen mahdollistaa aivan uusien palvelualojen ja liiketoimintamuotojen synnyn. Emme tänään voi edes tietää, mitä uudet työpaikat tulevaisuudessa ovat, kun teknologian mahdollisuudet otetaan toden teolla hyötykäyttöön.

Päätöksentekijöiltä työn murros vaatii rohkeutta. Jokapäiväiset päätöksemme vaikuttavat siihen, miltä tulevaisuus näyttää. Suomi ei voi olla vain lastu laineilla, vaan meidän on aktiivisesti vaikutettava muutoksen suuntaan. Keskeinen kysymys kuuluu: mahdollistameko me uuden työn ja yrittäjyyden syntymisen vai estämmekö sen? Viisas valtio toimii tässä asiassa mahdollistajana. Tärkeänä tehtävänä on myös varmistaa, että työn hedelmät jakaantuvat oikeudenmukaisesti.

Arvoisa puhemies! Sosiaalidemokraattinen eduskuntaryhmä pitää tärkeänä, että Suomessa pyritään edelleen korkeaan työllisyysasteeseen ja siihen, että ihmisten toimeentulo turvataan. Myös muutosturvaa pitää kehittää vastaamaan muuttuvan työelämän haasteita. Työmarkkinoiden toimivuuden kannalta eri toimijoiden välinen yhteistyö on jatkossakin välttämätöntä. Tarvitsemme myös muutoksia sekä verotukseemme että sosiaaliturvaamme. Näistä perusasioista kiinni pitämällä ja myös uudistamalla työn murros voidaan tehdä hyväksyttävämmäksi. Korkea työllisyys on myös paras keino pitää kiinni yhteiskuntamme eheydestä.

Työn murroksen keskellä parasta tulevaisuuspolitiikkaa on koulutukseen ja osaamiseen panostaminen. Samalla tulevaisuus vaatii meiltä jokaiselta jatkuvaa uuden oppimista ja osaamisemme päivittämistä. Osaamisen merkityksen jatkuvasti kasvaessa viime aikoina toteutetut massiiviset koulutusleikkaukset ovat olleet väärää ja haitallista politiikkaa. Suomen osaamistaso laskee. Tarvitsemme koulutus- ja osaamispolitiikan korjausliikkeen. Sosiaalidemokraattinen eduskuntaryhmä esittääkin, että viime vuosina harjoitetusta koulutuspolitiikasta laaditaan välitarkastelu riippumattomana selvityksenä. Tämä selvitys loisi pohjaa koulutuspolitiikan tulevaisuuden tarpeiden arvioinnille. Selvityksen yhteydessä esitämme, että kaikki puolueet yhdessä sitoutuisivat kääntämään Suomen osaamistason uudelleen nousuun.

Arvoisa puhemies! Tässä ajassa politiikan on kyettävä luomaan ihmisille uskoa tulevaan ja näkymää paremmasta tulevaisuudesta. Jos emme kykene tähän, näköalattomuus valtaa alaa. Meiltä päätöksentekijöiltä kysytäänkin nyt rohkeutta: tartummeko mahdollisuuksiin vai käperryimmekö uhkien edessä? Työn murros on kaikista uhkakuvista ja haasteista huolimatta mahdollisuus, ja sen pitää näkyä enemmän selonteon jatkotyössä.

14.39 Tiina Elovaara uv (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Käsittelemme tänään pääministeri Juha Sipilän hallituksen tulevaisuusselonteon ensimmäistä osaa, joka koskee työn murrosta ja suomalaisen työn tulevaisuutta.

Työn murros on suurimpia haasteita Suomessa mutta myös globaalisti. Käsissämme ovat ympäristön- ja ilmastonmuutokseen liittyvät ongelmat. Tarvitsemme uusia keinoja, digitalisaatiota, tekoälyä, jakamistaloutta sekä vahvempaa ympäristöteknologiaa. Lisäksi tarvitsemme päättäväisyyttä ja inhimillisyyttä. Helppoja vastauksia ei ole. Työn muutoksessa voi murtua kasvun, tuottavuuden ja hyvinvoinnin perinteinen yhteys. Kyseessä on pitkään jatkuva muutos. Työn murros kyseenalaistaa perinteisen työn ja toimeentulon yhteyden. Muutos muokkaa yhteiskunnallisia järjestelyjä ja turvaverkkoja.

Tässä on lainsäädännön ja päättäjien kipein kohta. Kuinka varmistamme turvaverkon kattavuuden ja toimivuuden muutoksien keskellä? Meidän on myös löydettävä oikeat työkalut ja tuki uudennaisille organisoitumisen ja itsensä työllistämisen muodoille, alustoille,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2017 vp

jakamistaloudelle ja yhteistuottajuudelle. Työntekijän ja -antajan, tuottajuuden, kuluttajuuden, yrittäjyyden ja palkkatyön väliset rajat sekoittuvat. Yhteiskunnan rakenteet kuten veropohja tai sosiaaliturvajärjestelmämme asiakaspohja muuttuvat. Myös ammattiyhdistysliikkeen ja edunvalvonnan rooliin kohdistuu uudistamispainetta. Muutoksen tuomia haasteita tarvitaan ratkomaan kaikki tahot. Perinteisiä raja-aitoja on kaadettava hallitusti.

Arvoisa puhemies! Teknologian edistyminen kohtelee yksilöitä eri tavalla ja eri tahtiin. Työntekijöillä on hyvin erilaisia resursseja. Siksi työtä ja työmarkkinoita uhkaa eriarvoistuminen. Tämä uhka on torjuttava. Jokainen on pidettävä mukana ja osallisena. Hallituksen käynnistämä perustulokokeilu tukee tätä ajatusta.

Henkilökohtaisesti ajattelen, että maailman suurimpia uhkakuvia ilmastonmuutoksen lisäksi on nuorten työttömyys. Maailman väestö jatkaa kasvuaan, ja nuorten osuus maailman väestöstä on jo puolet. Afrikan ulkoministerit ovat yhteisesti nostaneet huolen nuortensa tulevaisuudesta. Suomessa nuorten työttömyyteen on etsitty vastauksia, mutta ne eivät riitä. EU-tasolla on pidetty huippukokouksia aiheesta, mutta vastauksia ei ole riittävästi löydetty. Tarvitsemme neuvottelu- ja ideapöytiä yli sukupolvien. Riski radikalisoitumiseen ja epävakauten kasvaa jokaisen yhteiskunnasta sivussa olevan myötä. Siirtymä- ja katkostilanteisiin liittyy elämän pirstaloitumisen riski.

Emme myöskään voi unohtaa maaseudun ja haja-asutusalueiden ihmisiä. Myös haja-asutusalueet on pidettävä mukana ja nähtävä mahdollisuutena tuottaa työtä ja tarvikkeita luontoa kunnioittaen. Elinvoima näillä alueilla on turvattava.

Naiset tuottavat puolet maailman ruuasta, saavat 10 prosenttia tuloista, omistavat sadan osan omaisuudesta. Paljon työtä on tehtävänä.

14.43 Olli-Poika Parviainen vihr (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tulevaisuutta ei voi tarkasti ennustaa, mutta sitä voi ennakoida ja tutkia. Suomessa tehdäänkin monipuolista ennakointityötä, josta tämä valtioneuvoston tulevaisuusselonteko muodostaa erään osan. Keskeisimmät selonteon asiat liittyvät siihen, miten työn murros kyseenalaistaa perinteisen työn ja toimeentulon yhteyden ja miten tämä vaikuttaa esimerkiksi yhteiskuntamme turvaverkkoihin.

Tulevaisuusselonteon aihevalinta on hyvä. Työn murros on yksi suurimmista yhteiskuntaamme ravisuttavista ilmiöistä, ja sen vaikutukset ulottuvat kaikkialle. Samalla se haastaa meitä poliitikkoja: kysymys ei ole enää siitä, haluammeko säilyttää vai uudistaa, vaan siitä, miten säilytämme hyvinvointimme perustan uudistamalla yhteiskuntaa. Työn murroksen takana on tuttuja megatrendejä, kuten digitalisaatio, globalisaatio, väestörakenteen muutos, kaupungistuminen ja ilmastonmuutos. Nämä asiat ovat olemassa politiikastamme riippumatta. Esimerkiksi kaupungistumista vastaan rimpailu korkeintaan tekee muutoksesta vaikeamman. Avainasemassa on ratkaista, miten vastata muutokseen hallitusti.

Ilmastonmuutos puolestaan on suorastaan eksistentiaalinen kysymys kaiken muun taustalla. Toteuttaaksemme edes nyt sovitut päästövähennyksemme meidän on ajateltava monet arjen tottumukset ja tavat uusiksi. Samalla jo nyt on nähtävissä, miten teollisen ajan ominaispiirteeksi muodostunut talouskasvu on hidastunut. Suomessakin hidas talouskasvu tuntuu olevan uusi normaali. Talouskasvukaan ei enää takaa automaattisesti työllisyyden kasvua.

Yhä suuremmalle joukolle myöskään lama ei ole koskaan loppunut, ja toimeentulon epävarmuudesta on tullut heille pysyvää. Esimerkiksi tutkimuslaitos Demos Helsinki on osuvasti todennut, että edessä voi olla kokonaisen sukupolven pituinen murros, jossa työ,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2017 vp

toimeentulo ja pääoma erkaantuvat toisistaan — ja se voi tietää kurjuutta. Näinkin on käynyt teollisen ajan historiassa. Eniten tästä tilanteesta kärsivät nuoret. Työelämän murros yhdistettynä koulutusleikkauksiin vaikeuttaa ensimmäisten työpaikkojen saantia ja syntymistä ja voi heikentää toimeentulon edellytyksiä vuosikymmeniksi eteenpäin.

Kyse on sukupolvikokemuksesta. Nykyisten pari—kolmekymppisten sukupolvikokemus on usein se, että vaikka kuinka yrittäisi, valmistuisi ja suorittaisi, ei silti ole mitään varmuutta siitä, että pärjää ja löytää paikkansa työelämässä. Pätkäduuneilla ei osteta asuntoja tai kesämökkejä. Niillä ei perusteta perheitä, ei tehdä suunnitelmia pitkälle tulevaisuuteen. Kun luottamus koulutuksen takaamaan varmaan työpaikkaan ja sosiaaliseen nousuun sen myötä horjuu, koko Suomi horjuu.

Arvoisa puhemies! Siitä ei ole pitkä aika, kun olin itse parikymppinen. Tein kymmeniä ja kymmeniä työhakemuksia. Korkeakoulututkintoni ja aiempi työkokemuksenikaan eivät auttaneet, vaikka hain kaikkea leipomon pakkauslinjalta toimistoapulaisen työhön. Jo nyt meillä on tässä maassa kokonainen väestönosa, joka tekee käytännössä työhakemuksia työkseen. Sitä tunnetta, ettei riitä, ettei kelpaa, ettei mikään auta, meidän tehtävämme täällä eduskunnassa on ehkäistä. Siihen tarvitaan paitsi aktiivista elinvoimapolitiikkaa myös työn laajaa uudelleenmäärittelyä ja turvaverkon laajaa uudistamista.

Eräs tärkeä osaratkaisu on perustulo. Jokaisen on voitava kokea osallisuutta ja pärjättävä kaikissa tilanteissa. Perustulo antaa paremman pohjan itsensä kehittämislle ja myös uuden työn syntymislle.

Toinen tärkeä kokonaisuus on pitää kiinni koulutuksesta. Esimerkiksi työn ohessa opiskelua ja uudelleen kouluttautumista on helpotettava. Yksilöjä ei myöskään saa rangaista siitä, jos heidän valintansa eivät aina kannakaan pitkälle tulevaisuuteen. Koulutuspolku ei ole enää vain yksi raide, se on risteävien reittien verkosto. Ja tämän tulevaisuusselön yksi tehtävä on hakea ratkaisuja tähän kysymykseen.

Arvoisa puhemies! Tulevaisuusselonteossa muistutetaan, että osaaminen on tunnistetusti myös paras turva epävarman tulevaisuuden kanssa luoviessa. Hyvä näin, mutta ristiriita etenkin koulutusleikkausten kanssa on huolestuttava. Suunta voidaan vielä muuttaa. Samalla meidän kannattaa pitää mielessä myös se, ettei työn murros ole vain uhkakuvia. Robotit tuskin vievät töitä sen enempää kuin höyrykoneetkaan. Jakamistalous voi edistää puolestaan kestäväää elämäntapaa ja yhteisvastuullisuutta. Tekoäly, tieteen ja teknologian kehitys ja vaikkapa asioiden 3D-tulostaminen voivat synnyttää uutta vaurautta ja hyvinvointia. Nyt kasvavat sukupolvet tulevat näkemään maailman, jolle aiempien sukupolvien tieteiskirjallisuus kalpenee. Tämä maailma ei välttämättä ole sen helpompi paikka kuin mennytkään maailma, mutta mahdollisuuksia se tarjoaa varmasti enemmän kuin koskaan aiemmin.

Arvoisa puhemies! Vihreä eduskuntaryhmä kiittää tästä selonteosta, toivoo sille kattavaa jatkokäsittelyä ja muistuttaa, että myös arjen hallituspolitiikassa huomioitaisiin selonteossa esitetyt tärkeät huomiot. Tehdään tulevaisuuspolitiikkaa, luodaan mahdollisuuksia.

14.49 Jani Mäkelä ps (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Käsiteltävän tulevaisuusselonteon ensimmäinen osa koskee työn murrosta. Työ todellakin on murroksessa monestakin syystä. Perusteollisuutemme on siirtynyt suurelta osin muualle, ja digitalisaatio ottaa valtavia loikkia. Tällaisen muutoksen edessä olemme olleet ennenkin, esimerkiksi Kalle Päätalo kuvasi kymmenissä romaaneissaan työn muuttumista. Kun 60-luvulla metsissämme työskenteli 100 000 metsuria, ylikin, nyt siellä jylläävät huipputekniset motot, ja

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2017 vp

metsäteollisuuden kehitys ei suinkaan jää tähän. Toisaalta täytyy todeta, että maamme teollisuus on jo pitkään toiminut ennakoivasti ja uusien tuotteiden kehityksen kautta myös korkean jalostusarvon valmistavaa teollisuutta on saatu pidettyä, jopa kasvatettua Suomessa. Kansakunnan tulevaisuudesta puhuttaessa työn pitääkin olla se ensimmäinen aihe. Työ luo jatkossakin hyvinvointivaltion, jollaisena tämän maan haluamme pitää. Ilman työtä ei ole palveluita heikoimmillekaan. Sen hyvinvoinnin on aina joku työllään maksanut. Työ on myös henkistä pääomaa, ei vain rahaa. Työ antaa tekijälleen ja teettäjälleen.

Millaista työ sitten tulevaisuudessa on? Miten sen murros vaikuttaa pelisääntöihimme? Tulevaisuuslonteko keskittyy syvällisesti tähän aiheeseen antamalla tilannekuvan ja katsoamalla 20 vuotta eteenpäin.

Arvoisa puhemies! Automatisaation pelätään aiheuttavan ennen pitkää maailmanlaajuisen, satojen miljoonien ihmisten työttömyyden. Uhkakuvassa on toki perustelunsa, mutta meidät päättäjät on valittu hoitamaan asia erityisesti oman maamme kannalta paremmin. Työnkuvan muuttuminen pois valmistavasta teollisuudesta voisi oikein toteutettuna jättää ihmisille mahdollisuuden tehdä entistä tuottavampaa ja ennen kaikkea kehittävämpää työtä. Meidän on toimittava tässä vaikeasti väistettävässä muutoksessa niin, että tulevaisuuden työmarkkinat eivät merkitse Suomelle suurtyöttömyyttä vaan uudenlaisen työn aikaa. Suomalainen työ on perussuomalaisille ykkösasia.

Suurimmat työelämää koskevat muutosvoimat ovat teknologian jatkuva kehitys ja yhä etenevä työn globalisaatio. Sen sijaan, että puhuisimme näistä teknologiasta ja globalisaatiosta erikseen, nämä haasteet tulee kohdata yhdessä paketissa. Tällöin syntyy työn kokonaisuudistus eli työn murros. Työn kokonaisuudistuksessa tulee hyödyntää uusinta teknologiaa. Työtä pitäisi voida tehdä sähköisen tilauksen pohjalta on demand -tyyppisesti — uuden ajan freelancetoimintaa alustapalveluiden kautta välitettynä. Uudet teknologiat voivat olla tekoälyä, robotisoituja palveluita, virtualisointia, itseorganisoituvia alustoja ja niin edelleen. Tekoälyn kehittyminen tulee olemaan seuraava suuri teknologinen muutosvoima, joka muuttaa käsitystämme työstä. On etumme olla mukana teknologian murroksessa sen sijaan, että seuraisimme perässä muiden johtamaa linjaa. Vaikkapa robotiikka on väistämättä tulossa, halusimme sitä tai emme: voimme päättää, ostammeko kalliilla hinnalla muiden valmistamia robotteja ja niiden ohjelmistoja vai pyrimmekö enemmän ottamaan oman osuutemme tämän teknologian kehityksessä ja markkinoissa.

Arvoisa puhemies! Jotta työn kokonaisuudistus olisi mahdollinen, on työmarkkinoiden lakien ja ehtojen myös pystyttävä muuttumaan mukana. Yhä korostetummin on pyrittävä siihen, että työn tekeminen ja teettäminen kannattaa kaikissa tapauksissa. Onko keino tämän toteuttamiseen perustulo vai joku muu, se kysymys on meidän ratkaistava yhdessä.

Kehityskohteena sanoisin, että Suomessa on tapana käsitellä työmarkkinoiden ja teknologian kehitystä eri foorumeilla, eri ihmisten toimesta. Työmarkkinakeskusteluissa ei tarpeeksi huomioida teknologian tuomia haasteita ja mahdollisuuksia. Toisaalta teknologiaalojen asiantuntijat eivät saa riittävästi esille uudistusmahdollisuuksia perusteluineen.

Lopuksi todettakoon, että monikaan asia ei tapahdu päivässä, ei myöskään työn kokonaisuudistus. 20 vuoden aikajänteellä taas sitten suuretkin muutokset ovat mahdollisia. Otan esimerkin digitalisaation lähihistoriasta: Vuonna 82 Jaakko Teppo lauloi IEV:stä, Oulun ihmekoneesta, jonka avulla löytyy emäntä. IEVA eli Isännän ja Emännän VALinta oli alkeellinen tekoälyohjelma, jonka avulla maatalousnäyttelyissä 80-luvulla yksinäiset isännät ja emännät etsivät kumppania. Tekoälysovellukset ja seuranhakuohjelmat ovat kehittyneet harppauksin siitä ajasta. Nyt tässäkin salissa saattaa joillain, ken tietää, olla käy-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2017 vp

tössä Tinder tai muu vastaava seuranhakuohjelma, josta niitä osumia haetaan. Siinä esimerkissä tapahtui seuranhaun kokonaisuusuudistus digitaaliseen alustaan.

Arvoisa puhemies! Sama ilmiö on toistunut monessa muussakin asiassa ja tulee toistumaan myös tulevaisuudessa. Jos on kysyntää, teknologia kyllä tuo keinot.

14.54 Anna Kontula vas (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vasemmisto kiittää hallitusta erinomaisesta katsauksesta työn murrokseen. Vaikka se tulee myöhään, ei muutos vielä ole karannut politiikan ulottumattomiin. Vielä ehdimme hallita sen riskejä, tarttua sen mahdollisuuksiin ja päättää, millaista yhteiskuntaa haluamme. Tähän kaikkeen tarvitaan yhteistä ymmärrystä siitä, miten työ on muuttumassa ja miten se muuttaa yhteiskuntaa. Näitä ilmiöitä selonteko listaa ansiokkaasti.

Aivan aluksi on meidän hyväksyttävä, että vanhat mittarit eivät enää toimi. Bkt:n ja työllisyysasteen kohtalonyhteys säröilee, ja digitaaliset disruptiot murentavat kummankin kykyä mitata hyvinvointia. Kaavamainen tehtyjen työtuntien tuijottaminen ohjaa harhaan, sillä kaikki työ ei ole samanarvoista. Määrää tärkeämpää onkin tarkastella työn laatua ja tukea sellaista toimintaa, joka parhaiten edistää ihmisen ja luonnon hyvinvointia. Edelleen on ymmärrettävä, että vaikka työ sinänsä on välttämätön osa ihmisyyttä, ansiotyö ei sitä välttämättä ole. Suomessa tehdään arvoa myös muualla kuin perinteisessä palkka- ja yrittäjätöyssä. Pelkästään kotien ja järjestöjen vapaaehtoistyö tuo yli 50 prosenttia bkt:n päälle. Lisäksi on muuta: talkootyötä, apurahatyötä, harmaata työtä, jakamistaloutta ja niin edelleen. Pääomaa kasaavan työn moraalinen korottaminen muun työn yläpuolelle on paitisi epäreilua myös epärehellistä. Vielä, on korkea aika päästää irti sovinnisesta talouskäsituksesta, jossa miesvaltainen vientisektori ymmärretään vaurauden tuottajana ja naisvaltainen hoiva ja kasvatustoiminta sen kuluttajana. Suomen tärkein menestystekijä on kodeissa ja hyvinvointipalveluissa tuotettu terve ja osaava väestö. Ilman sitä ei tästä maasta lähde yksikään risteilyalus tai kartonkikontti.

Arvoisa puhemies! Selonteossa maalaillaan kuvaa huomispäivän työläisestä, joka vapaana ajan ja paikan kahleista luovii alasta, tulomuodosta ja projektista toiseen, joka on kykenevä ja valmis myymään itsensä yhä uudelleen, jonka teho ei hyydy eikä innostus laimene. Tällainen elämä on jo nyt joillekin totta, ja monet siitä haaveilevat. Yhdestä kokopäivätyön mallista luopuminen ja rutiinitöiden automatisointi voivat parhaimmillaan tarkoittaa vapautta valita itse työaikansa, työtehtävänsä ja työtoverinsa.

Toisaalta selonteko kuitenkin unohtaa, että suuri osa ihmisistä ahdistuu epävarmuudesta. He haluavat työpaikan, jossa käydä ansaitsemassa päivittäinen leipänsä, ja palata sitten kotiin perheittensä luo, eikä tässä ole mitään kohtuutonta. Modernissa yhteiskunnassa pysyvyys rakennettiin palkkatyön suhteelle. Enää tämä järjestys ei toimi. Jo nyt noin miljoona työkäistä elää epätyypillisessä työmarkkina-asemassa. He ovat työttömiä, itsensätyöllistäjiä, silpputyöläisiä, sekatyöläisiä ja yhä useammin montaa näistä samanaikaisesti — miljoona Suomessa. Toistaiseksi työmarkkinoiden ja hyvinvointipalveluiden instituutiot ovat vastanneet muutokseen kosmeettisilla korjauksilla. Esimerkiksi työttömyysturvajärjestelmään on paikkaa paikan päälle kertynyt jo niin paksulta, että prekaarin silpputyöttömän turvasta on jäljellä vain byrokraattinen, todellisuuspakoinen ja mielivaltaisen kiusaamisjärjestelmä. Näin ei voi jatkua. Jos ei työ enää tuo kaivattua varmuutta ja jatkuvuutta, on sitä löydettävä jostain muualta. On rakennettava koulutus, verotus, sosiaaliturva ja palvelujärjestelmät kokonaan alusta universalismin, joustavuuden ja yksinkertaisuuden periaatteille.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2017 vp

Arvoisa puhemies! Lopulta politiikassa on pitkälti kyse siitä, miten välttämättömät työt ja työstä syntyvä arvo saadaan jaettua järkevästi ja oikeudenmukaisesti. Tästä näkökulmasta robotisaatio, digitalisaatio ja keinoäly eivät ole ongelma vaan loistava uutinen. Mitä sitten, jos työpaikkoja katoaa, jos se tapahtuu tuottavuuden kasvun vuoksi. Eikö ihmiskunta ole koko historiansa ajan tavoitellut juuri tätä? Teknologia ei sinällään uhkaa ihmisten toimeentuloa vaan vanhentuneet kakunjakotavat. Jos robotit tekevät jatkossa työt, robotit myös maksakoot verot. Tämä tarkoittaisi tietysti vahvaa siirtymää työn verotuksesta pääoman verotukseen. Työn murros voi johtaa kaaokseen ja kasvavaan eriarvoisuuteen — tai sitten vapauttaa meidät tavalla, jota yksikään sukupolvi ei vielä ole kokenut. Koska kapitalistinen tapa järjestää työtä ja jakaa arvoa ei muutokseen taivu vaan kasvavan tuottavuuden oloissakin piiskaa ihmisiä yhä kovempaan juoksuun, on syytä ryhtyä miettimään muita vaihtoehtoja.

14.59 Thomas Blomqvist r (ryhmäpuheenvuoro): Värderade herr talman, arvoisa puhemies! Haluan heti aluksi sanoa, että on hyvä, että hallitus on tehnyt tämän tulevaisuusse-lonteon. Tulevaisuusvaliokunnan puheenjohtajana minusta on välttämätöntä, että edus-kunta syvenyy aiheisiin, jotka ulottuvat päiväkohtaisia asioita kauemmas. Tämä asiakirja on tärkeä väline etsittäessä tietä kohti kestävästä kehitystä.

Ainakin kolmeen asiaan tarvitaan ymmärrystä työelämän muuttuessa. Ensinnäkin mei-dän on uudistettava sosiaaliturvaa. Toiseksi meidän on avattava silmämme sille, millaisia uusia mahdollisuuksia uusi ympäristöteknologia ja kiertotalous tarjoavat. Kolmanneksi meidän on rohkeasti uudistettava työelämäämme esimerkiksi ottamalla käyttöön paikallista sopimista, joka perustuu luottamukseen ja vuoropuheluun työpaikoilla.

Värderade talman! En av redogörelsens viktigaste iakttagelser är att en spirande ekono-misk tillväxt — det som vi nu börjar se skymten av — inte längre nödvändigtvis garanterar en tillväxt i sysselsättningen som förut. Ekonomisk tillväxt ger oftast nya jobb, men sam-tidigt försvinner många av de traditionella jobben i och med digitaliseringen och robotise-ringen. I regeringens papper hänvisar man till Världens ekonomiforum som säger att den pågående industriella revolutionen kommer att utplåna minst 5 miljoner arbetsplatser i in-dustriländerna före år 2020, alltså på en mycket kort tid.

Men vi ska ändå akta oss för att skapa rädsla inför framtiden. Också i ett historiskt pers-pektiv vet vi att all teknisk utveckling har fört med sig något gott. Arbetsplatser försvinner, men samtidigt öppnas nya möjligheter.

Arvoisa puhemies! Jakamistalous on eräs keino eteenpäin pääsemiseksi. Tässä on olen-naista, että pelisäännöt määrittelevä lainsäädäntö pysyy kehityksessä mukana. Tässä jou-dumme myös asettamaan kysymyksen siitä, millaisia uusia vaatimuksia jakamistalous asettaa sosiaaliturvalle. Suomella on myös hyvät mahdollisuudet tulla johtavaksi maaksi kiertotaloudessa, maaksi, jolla on merkittävä rooli eurooppalaisessa tulevaisuuskeskuste-lussa. Kyse voi olla jätehuollosta, älykkäistä ratkaisuista kierrätyksessä, kestävästä elintar-vikeketjusta ja biotalouden kierrosta. Tutkimuksella ja innovaatioilla luodaan edellytyksiä yritysille, jotka etsivät meille niin tärkeitä vientimahdollisuuksia. Kiertotalous ja meidän kansalliset ja kansainväliset ilmastovelvoitteemme käyvät käsi kädessä. Mitä parempia ja pitkäikäisempiä tuotteemme ovat ja mitä enemmän kierrätämme ja käytämme uudelleen, sitä vähemmän jätämme jätettä jälkeemme.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2017 vp

Herr talman! För att vi ska vara välutrustade för att möta den brytning som är på gång i arbetslivet behövs utbildning, utbildning och utbildning. I det avseendet tycker jag att regeringen är inne på ett farligt spår. Vi kan inte ta bort så mycket resurser från utbildningen som regeringen gjort om vi ska klara oss genom den här samhällsförändringen helskinnade.

Det är en stor omvälvning i samhället när arbetslivet förändras i grunderna. Det finns många utvecklingsspår för framtidens arbetsmarknad, och rider vi med på vågen kan vi styra brädet dit vi vill. Det är en viktig insikt att vi kan vara med och leda förändringen och se till att vi fortsättningsvis strävar efter ett samhälle som ska vara jämlikt, jämställt och inkluderande. Framtidens arbetsmarknad kräver också en reform av familjeledigheterna. Vi vill öka antalet kvinnor i arbetslivet och göra det lättare att flexibelt kombinera familj och arbete.

Arvoisa puhemies! Tulevaisuuden työelämä — sen näemme jo nyt — tulee merkitsemään sitä, että yhä useammat kansalaiset tulevat työllistämään itse itsensä. Meidän tulee helpottaa yksinyrittäjien tilannetta ja kannustaa heitä. Myös yksinyrittäjillä ja pienyrittäjillä tulee olla oikeus sosiaaliturvaan. Tätä sosiaalista turvaverkkoa on laajennettava. Myös pienyrittäjän asema on otettava huomioon, kun hallitus on nyt päättänyt lähteä hahmottelemaan sosiaaliturvan kokonaisuudistusta.

Nykyisessä työelämässä nyt ja jatkossa tapahtuvat muutokset pakottavat meidät tarkistamaan näkemyksemme työstä. Eri aloilta digitalisaation myötä vapautuvat resurssit voidaan kanavoida muille aloille, joilla ihmistyötä ei voida korvata. Ihmisen työpanosta tullaan tarvitsemaan myös asioissa, joita emme vielä tänään osaa kuvitella. Meidän on tarkistettava tapamme mitata talouskasvua ja hyvinvoinnin kasvua, koska bruttokansantuote ei enää ole väline, joka antaa oikeaa tai ainakaan kokonaiskuvaa todellisuudesta. — Kiitos.

15.05 Antero Laukkanen kd (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Tämä selonteko on erittäin hyvä ja rehellinen kuvaus nykytilanteesta ja samalla se myös pakottaa katsomaan kohti tulevaisuutta. Valtioneuvoston selonteossa puhutaan työelämän ja työn teon suuresta murroksesta. Selonteon ydinkysymys kuuluu: mitä tehdään, kun koneet vievät meiltä työt ja työpaikkojen mukana yhteiskunnan verotulot? Huoli ei ole tuulesta temmattu. Jo tänä päivänä on nähtävissä, miten perinteiset, vakinaiset työsuhteet vähenevät ja miten työelämä muuttuu yhä pirstaleisemmaksi. Hyvä muistutus tästä saatiin aiemmin tällä kaudella, kun eduskuntaan tuotiin kansalaisaloite nollasopimuksista.

Kristillisdemokraattisen eduskuntaryhmän mielestä on tärkeää puhua tulevaisuuden muutoksista ja etsiä keinoja erityisesti eriarvoistumiskehitykseen. Samalla on hyvä muistaa, että ihmiskunta on aiemminkin elänyt samanlaisissa tunnelmissa kuin nyt. Uudet koneet ja uudet keksinnöt ovat historian aikana useampaan otteeseen muokanneet yhteiskuntaa, ja työntekeä on muuttanut muotoaan. Parahdus "koneet vievät meidän työt" on kuulunut useammin kuin yhden kerran ihmiskunnan historiassa. Vanhojen työtehtävien poistuessa on kuitenkin aina syntynyt myös uusia mahdollisuuksia ja uusia työpaikkoja. Robotiikan ja automaation kehitys tulee muuttamaan yhteiskuntaa perusteellisesti: useat työtehtävät häviävät, ja loppujenkin työnkuvat muuttuvat. Emme voi kuitenkaan jäädä pelkäämään muutosta vaan meidän tulee tarttua kehitykseen, kehityksen mukanaan tuomiin mahdollisuuksiin. Juuri nyt on tärkeää panostaa koulutukseen, tutkimukseen ja kehittämiseen. Vain osaamisella, asiantuntijuudella ja yritteliäisyydellä maamme voi päästä hyötymään kehityksestä ja sen tuomista uusista liiketoimintamahdollisuuksista.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2017 vp

Arvoisa puhemies! Valtioneuvosto maalaa selonteossaan kahdenlaista tulevaisuudenkuvaa. Toisessa älykkäät robotit syrjäyttävät ihmiset työelämästä, minkä seurauksena kasvavat työttömien massat ajautuvat köyhyyteen. Toisessa tulevaisuudenkuvassa koneet tekevät kaikki ikävät työt samalla kun ihmiset pystyvät keskittymään itsensä kehittämiseen ja ongelmien ratkomiseen verkostoituneessa ja hyvinvoivassa maailmassa. Kauhuskenaa- rion ja utopian välimaastosta löytynee kuitenkin se todellinen kuva tulevaisuudesta.

Työelämä tulee väistämättä muuttumaan yhä epäsäännöllisemmäksi. Selonteossa tode- taankin, että pirstoutunutta ja epäsäännöllistä työtä seuraa pirstoutunut ja epäsäännöllinen toimeentulo. Työpaikkojen mahdollinen väheneminen vaikuttaa myös kulutuskysyntään. Onko edessä pysyvä sopeutuminen maailmanlaajuiseen bruttokansantuotteen laskuun? Onko edessä pysyvä kulutuksen lasku? Nämä seikat johtavat todellisiin haasteisiin hyvin- vointiyhteiskunnalle. Sosiaaliturvaa täytyy kehittää joustavammaksi. Myös perhevapaita ja lasten päivähoitoa tulee kehittää niin, että huomioidaan muuttuvan työelämän muka- naan tuomat haasteet.

Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä on pohtinut näitä suuria kysymyksiä. Emme ole kuitenkaan tyytyneet vain pohtimaan, vaan olemme tuoneet omia ratkaisuehdotuksia, joilla nämä haasteet voidaan voittaa. Kristillisdemokraattien kannustava perusturva -malli vähentäisi merkittävästi kannustinloukkuja ja tekisi kaikesta työnteosta kannattavaa. Per- hevapaamallimme taaperobonus taas lisäisi perheiden valinnanvapautta lastenhoidon jär- jestämisen suhteen.

Arvoisa puhemies! Maailma muuttuu kiihtyvällä vauhdilla. Pelkäämällä muutosta ja pi- tämällä kynsin ja hampain kiinni vanhoista rakenteista ja työnteon muodoista tulemme en- nemmin tai myöhemmin jäämään kehityksen jalkoihin. Meidän tulee tarttua rohkeasti tek- nisen kehityksen tuomiin mahdollisuuksiin. Mikäli haluamme hyötyä muutoksesta, mei- dän tulee panostaa osaamiseen. Samalla tulee huomioida kehityksen tuomat haasteet eriar- voistumiselle, tuloerojen kasvulle ja työelämän pirstoutumiselle. Näihin haasteisiin pitää vastata kehittämällä sosiaaliturvaa ja yhteiskunnan palveluita joustavammiksi ja kannusta- vammiksi.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Tässä vaiheessa käymme pienen de- batin, ja ensimmäisen puheenvuoron käyttää pääministeri.

15.10 Pääministeri Juha Sipilä: Arvoisa herra puhemies! Kiitoksia jokaiselle ryhmälle erittäin hyvistä, rakentavista puheenvuoroista. Tätä keskustelua meidän pitäisi varmaan käydä enemmänkin tässä salissa.

Muutama sana tästä prosessista tästä eteenpäin ja sitten muutamia huomioita ryhmäpu- heenvuoroista:

Ensinnäkin tämä selonteon mietintö: ilmeisesti valiokunta valmistautuu syksyn aikana tekemään sen. Toivottavasti silloin saamme vahvistetun, jaetun ymmärryksen työn mur- roksesta. Mitä tähän saakka on tapahtunut? VTT:n johdolla on käyty läpi 80 tulevaisuutta luotaavaa tutkimusta, selvitystä ja raporttia tämän pohjaksi. Jaetun ymmärryksen rakenta- miseksi on ollut noin 40 tapahtumaa, työpajaa, kokousta tai keskustelutilaisuutta, 30 asian- tuntijatapahtumaa on syventänyt tätä ymmärrystä. Kansliapäälliköt käsittelivät tätä 8. päi- vä toukokuuta, ja hallituksen strategiaistunnossa tämä oli 22. päivä toukokuuta. Sitten meillä on SuomiAreenassa mielenkiintoinen avoin tulevaisuusvaliokunnan istunto, jossa

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2017 vp

käsitellään tätä asiaa, oliko se 10.7., mutta joka tapauksessa se on myöskin hyvä paikka siten käsitellä tätä julkisesti.

Toisen osan valmistelua aloitetaan jo kesän aikana. Nyt on tavoitteena saada siis jaettu ymmärrys tästä työn murroksesta. Toisessa osassa olisi mielenkiintoista yrittää löytää niin ikään yhteinen ymmärrys vision tasolla. Sen pohjalta pystymme sitten varautumaan tuleviin toimiin — täälläkin viitattiin lainsäädännön haasteisiin, mitä meillä edessä on. Myöskin muut Pohjoismaat ovat sitoutuneita toimimaan tässä hyvässä yhteistyössä, rakentamaan tälle muutokselle myöskin yhteistä lainsäädännön pohjaa.

No sitten, onko tässä lähestytty uhkien vai mahdollisuuksien kautta? Sanoisin, että tämä on ehdottomasti meille mahdollisuus. Mahdollisuuksia korostetaan, mutta meidän pitää muistaa, että tässä selonteossakin arvioidaan, että tarvitaan noin 4 prosentin bkt:n kasvu nykyisten työpaikkojen säilyttämiseen, kun nyt nyrkkisääntönä on, että vähän reilu prosentti riittää nykyisten työpaikkojen säilyttämiseen ja pari prosenttia kasvua rupeaa sitten jo taivuttamaan työttömyyttä. No, onko tämä 4 prosentin kasvu sitten tavoitteena kestävä? Se riippuu siitä, mistä tämä kasvu rakentuu. Työ ei katoa, sitä selonteko ei suinkaan väitä. Työn luonne, sillä lailla kuin se tällä hetkellä ymmärretään, tulee muuttumaan. Sitten uuden työn ja yrittäjyyden synnyttämisen perään kun kuulutetaan, niin ehkä rohkeuden puutteesta tätä hallitusta ei ole moitittu. Toivottavasti saamme tukea noille rohkeille päätöksille, ehdotuksille, jotka tekevät tälle uudelle työlle ja sen murrokselle tilaa ja myöskin työelämälle joustoja.

Sitten muutama huomio kaupunki—maaseutu-vastakkainasetteluun. Pikemminkin digitalisaatio tulee mahdollistamaan työnteon paikasta riippumatta. Minusta meidän pitää pitää huoli, että koko Suomessa on myöskin tätä varten hyvä infra, jota voimme ylläpitää.

Olen samaa mieltä vasemmistoliiton ryhmäpuheen kanssa: vanhat mittarit eivät toimi. Bkt ei ole enää paras mahdollinen mittari ainakaan hyvinvoinnin mittaamiseen. Ehkä ironista on, että tässä onnellisuusmittarissa, joka on kansainvälinen mittaus, bkt per asukas on keskeisimpänä komponenttina. Talousneuvostossa käytiin laaja keskustelu tästä bkt:n kelpoisuudesta mittarina, ja siinä todettiin, että ainakin tämmöinen digikorjaus tarvittaisiin jo tällä hetkellä, mutta sen merkitys ei vielä ole kovin suuri.

Vapaus valita työpaikka, työaika, työtoverit, mutta vastapainona sitten epävarmuus, tämä on tämä kysymyksenasettelu. Aihe koettiin täällä kaikissa puheenvuoroissa tärkeäksi.

Ymmärrän myös, että tämä poikkeuksellinen kaksivaiheinen selonteon tekemisen tapa sai hyväksynnän.

Toivon aktiivista paneutumista ja keskustelua kesän ja syksyn aikana. Se antaa hyvän pohjan tälle toiselle osalle, [Puhemies koputtaa] missä päästään sitten keskustelemaan myöskin ratkaisuista.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Vastauspuheenvuoroja.

15.15 Arto Pirttilahti kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Myös minä kiitän rakentavasta keskustelusta tässä salissa. Ihan eri fiilinki kuin tässä aikaisempina päivinä. Katsomme tulevaisuuteen.

Kun nyt tulevaisuusvaliokunta tekee tästä mietinnön ja sitten TyV, StV ja SiV antavat lausunnon, niin tietenkin TuV:lla on mahdollisuus pyytää lausuntoja myös muilta valiokunnilta, ja näkisinkin, että TuV käyttäisi tämän mahdollisuuden, koska tämä on iso asia meillä tulevaisuuden osalta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2017 vp

Tuossa pääministeri toikin jo esille, minkälaisia uusia malleja on tulossa, mutta kysyn kuitenkin: onko sormiharjoittelua jo tehty tämän sosiaalipuolen verkon osalta, myös sitten verotuksen osalta? Toisaalta toitte jo esille tämän, että bkt:n, bruttokansantuotteen, rinnalla tulisi olla toisenlaisia mittareita. Mitä ne voisivat olla? Me pohdimme tulevaisuusvaliokunnan mietinnössä aika syvälle näitä mittareita ja voisimme olla myös apuna siinä tämänkin asian johdosta.

15.16 Sinuhe Wallinheimo kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minäkin haluan yhtyä pääministerin ja edustaja Pirttilahden näkemyksiin siitä, että puheenvuorot ovat olleet poikkeuksellisen rakentavia. Ehkä politiikka on tulevaisuudessa helpompaa, mene ja tiedä.

Arvoisa pääministeri! Kuten puheessani totesin, kahdeksan kymmenestä maailman suurimmasta start up -yrityksestä olisivat lähes laittomia Suomessa. Tämä kertoo siitä, että lainsäädäntömme ei ole tarpeeksi ketterää uusille teknologisille ratkaisuille. Tulevaisuusvaliokunta on kehittänyt työkalua, joka mahdollistaa uusien teknologioiden tunnistamisen jo ennen kuin ne ovat todellisuutta. Tämä voisi helpottaa lainsäätäjien työtä, koska voisimme jo ennalta raivata tilaa uusien teknologioiden syntymiselle täällä Suomessa. Jostain syystä tähän mahdollisuuteen ei ole vielä valtioneuvoston puolelta tartuttu. Eikö nyt olisi hyvä aika ottaa tämä työkalu käyttöön?

15.17 Joona Räsänen sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On paikallaan yhtyä kiitoksiin tämän keskustelun rakentavuudesta. Jos tätä keskustelua tai keskustelun tyyliä pitää merkinä tulevaisuudesta, niin sehän näyttää oikein hyvältä.

Nyt tämän selonteon jatkotyöstön osaltahan on todella tärkeää, että tässä valiokunta käynnistää tällaisen laajan jatkotyöstön, mihin osallistetaan laajasti eri tahoja pohtimaan näitä kysymyksiä ja varsinkin hakemaan näihin ratkaisuja. Kun tämä keskustelu on näin ratkaisukeskeistä ja hyvähakuista ollut täällä tänään, niin on paikallaan toivoa, että ne ajatukset, joita tämä tulevaisuusselonteko virittää — ja toivon mukaan myös löydämme sellaisia yhteisiä ratkaisuja — sitten myös näkyisivät tehdyssä politiikassa, koska tähän on yhteinen tavoite, ja toivon mukaan me tätä yhteistyössä viemme eteenpäin yli hallitus—oppositio-rajojen.

15.18 Jyrki Kasvi vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuten tässä tulevaisuusselonteossa todetaan, työssä tarvittava osaaminen vanhenee nykyään nopeasti, tulevaisuudessa vieläkin nopeammin. Yhä useampi joutuu tai pääsee opiskelemaan työuransa aikana toisen tai kolmannen ammatin. Mutta mitä tekee Suomi? Rajoittaa korkeakouluopintojen opintotukikaudet yhteensä 54:ään. Kysynkin: miten tämä sopii yhteen tässä tulevaisuusselonteossa esiin nostettujen osaamisen jatkuvien päivittämistarpeiden kanssa, tai valmisteleeiko hallitus jo toisten tutkintojen opintotuen ehtojen uudistamista?

15.19 Tiina Elovaara uv (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tilanne yhteiskunnassa on muuttunut viimeisen kahden vuoden aikana voimakkaasti, ja olemme tarvinneet poikkeuksellisia neuvottelutaitoja ja -kykyjä, kun sopeutamme koko yhteiskuntaa kaikkiin näihin rakennemuutoksiin ja haasteisiin, joita olemme kohdanneet.

Haluaisin tiedustella herra pääministeriltä: onko hallitus kokenut, että muut tahot ovat valmiita keskustelemaan näitten haasteiden ratkaisemisesta? Viittaan tässä siihen, että

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2017 vp

muun muassa puhuimme kaupunki—haja-asutusalueiden vastakkainasettelusta, mutta myös ammattiyhdistysliikkeet, elinkeinoelämä — pääministeri ja hallitus ovat tavanneet kaikkia näitä tahoja. Tiedustelin: onko henki ollut hyvä, vai missä vielä meillä on parannettavaa?

15.20 Jani Mäkelä ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Aiempaan puheeseeni liittyen, tuohon metsäteollisuuden rakennemuutokseen, täytyy kertoa sellainen aikalaiskertomus, että jopa omana alakouluaikanani metsuri oli vielä täysin olemassa oleva ammatti. Silloin 80-luvulla tehtiin ammatinvalinnan testejä tietokoneilla, ja muistan saaneeni suositusammattikseni juurikin metsurin. Jälkikäteen miettien tekoäly siinä ohjelmassa taisi olla vähintäänkin tämän IEVAn tasolla ja tulkitsti tuntojani oikein, koska taisin vastata kysymyksiin niin, että haluan työskennellä yksin ja ruumiillisessa työssä. Siitä on tultu monessa suhteessa pitkä matka tähän pisteeseen, kun toimenkuvani tällä hetkellä poikkeaa kuitenkin metsurista. Ehkä tästä voisi poimia kuitenkin sen vakavan opetuksen, että työnkuvan muuttumista niin yhteiskunnan kuin yksilön tasolla on vaikea ennakoida. Kuitenkin kaikki työ on arvokasta ja opettaa tekijäänsä. Sitä työtä tulee tehdä, mikä kulloinkin on saatavilla, ja luterilainen työmoraali on syytä pitää kunniassa tulevaisuudessakin.

15.21 Anna Kontula vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tosiasia on, että työn murros on heti ekologisten kysymysten jälkeen tärkein asia, josta tämän talon pitäisi kantaa huolta, ja niin kuin me tästä salista näemme, sillä ei ole meidän järjestelmässämme sitä prioriteettipaikkaa, joka sillä pitäisi olla. Tosiasia on, että meidän päätöksentekojärjestelmämme — ja nyt en syytä pelkästään hallitusta, koska minun mielestäni tässä on kysymys laajemmasta kulttuurisesta ongelmasta — on tällä hetkellä keskittynyt ratkomaan kymmenen vuoden takaisia ongelmia. Me tunaamme vuosikausia 8 minuutin työajan pidentämisen kanssa, samaan aikaan kun merkittävällä osalla, kasvavalla osalla suomalaisia ei ole työaikaakaan enää lainkaan. Ja erityisen surullista tämä jälkeenjääneisyys on sen takia, että ne ongelmat, joita meidän nyt pitäisi käsitellä, eivät ole niinkään ideologisten ristiriitojen takia jääneet jälkeen, vaan kysymys on enemmän prosessuaalisista ongelmista.

Meillä olisi hirvittävän paljon tehtävissä työn murroksen parempaan vastaanottamiseen, pehmeämpään laskuun, jos meillä olisivat asenteet sekä poliittikopuolella että myös valmistelevan virkamiehistön puolella paremmassa kunnossa.

15.23 Thomas Blomqvist r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Aivan kuten pääministeri sanoi, uudet teknologiat ja tämä murros tuovat mukanaan mahdollisuuksia. Jotta niitä mahdollisuuksia pystytään hyödyntämään tai jopa tekemään innovaatioita, niin tarvitsemme hyvän koulutuksen ja laajan sivistyksen, ja minusta tähän olisi syytä panostaa entistä enemmän. Kysyisinkin, miten hallitus näkee tämän asian: Miten tästä haasteesta selvitään? Eikö meidän pitäisi lisätä panostuksia juuri koulutukseen ja tutkimukseen?

Sedan, herr talman, en andra fråga. Jag instämmer i ledamot Pirttilahtis fråga om man i regeringen har funderat på vilka mätare som bättre, eller åtminstone skulle komplettera bruttonationalprodukten för att få en riktig bild av verkligheten.

Toisena kysymyksenä yhdyin edustaja Pirttilahden kysymykseen: mitä muita mittareita mittaamaan sekä taloutta että hyvinvointia hallituksella on kokeilussa tai kehitteillä?

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2017 vp

15.24 Antero Laukkanen kd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Tämä keskustelu on erityisen suuri kohtalonkysymys Suomelle, koska edes nyt ei keskituloinen henkilö meinaa tulla toimeen pääkaupunkiseudulla omilla työtuloillaan sen korkean elinkustannustason tähden, joka täällä on syntynyt. Samaan aikaan Suomi on Euroopan nopeimmin vanheneva kansa, jonka syntyvyys on myös erittäin alhainen. On ihan oikein kysyä, onko Suomesta tulossa Euroopan eläkeläiskylä, jossa huippuunsa koulutetut ihmiset elävät perustulolla pohtien köyhyyden ongelmia. Näin ei pitäisi olla, ja sen takia odotan innolla jatko-osaa tähän, mitkä ovat nämä luovat ratkaisut, millaisen elämän saa sillä työllä, jota on tarjolla. Käytämme elämästämme yli 30 prosenttia sellaiseen tekemiseen, jonka tarkoitus on tuottaa meille mahdollisuus turvata oma toimeentulomme. Työn vaihtosuhte näyttää tällä hetkellä muuttuvan negatiiviseksi. Vaikka olisi kaksi työtä, niin tuntuu, että se ei meinaa riittää Suomessa enää elämiseen. Eli meillä on hyvin monisyinen paketti tässä edessämme pohtia, miten näitä elinkustannuksia lasketaan tai onko tässä edessä peräti sellainen aika, jossa tyydymme vähempään elintasoon.

Olin eräässä seminaarissa, jossa kysyttiin... [Puhemies koputtaa] — Anteeksi, oliko tämä minuutin puheenvuoro vai kahden?

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Kyllä tämä oli minuutin, mutta tässä nyt meni puolitoista minuuttia.

Olen pahoillani, herra puhemies. Minä jatkan paremmassa ajankohdassa.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Näin juuri.

15.26 Olli-Poika Parviainen vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ilahuneena seurasin sitä, että pääministeri on henkilökohtaisesti niin kiinnostunut tästä aihealueesta ja on tätä selontekoa vienyt vahvasti eteenpäin. Se lupaa hyvää tulevaan. Mielestäni se kaksijakoinen toimintatapa, että tämä selonteko on jaettu kahteen osaan, on asian vakavuus huomioiden hyvinkin perusteltua. Toivoisin, että jatkossa, kun selonteosta saamme sitten mietinnön, voisitte hallituksessa miettiä jonkinlaista käytännön työkalupakkia siihen, miten sitten niitä selonteon ajatuksia voitaisiin omalta osaltaan viedä osaksi esimerkiksi teidän budjettimenettelyänne. Olisi varmasti hyvä, että saisimme jo tällä hallituskaudella aikaan konkretiaa näissä kysymyksissä.

Ja kysymyksenä pääministerille osoittaisin, kun kuitenkin moni käytännön asia meidän lainsäädäntöömme liittyen päätetään työmarkkinapöydissä: miten näette työmarkkinaosa-puolten mahdollisuudet osallistua tähän tulevaisuustyöhön?

15.27 Kauko Juhantalo kesk (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kun perehtyy tähän asiakirjaan, joka on edessämme, kollegoiden puheenvuoroihin täällä ja erityisesti pääministerin innokkaaseen ja osaavaan puheenvuoroon, kahteenkin puheenvuoroon, tulee vakuuttuneeksi, että keskustelu työn murroksesta on äärimmäisen tärkeää. Melkein pidän sitä tärkeysjärjestyksessä tärkeimpänä tulevaisuudessa.

Kun lapio- ja kirvestyöstä olemme siirtyneet digi- ja robottityöhön, pitää muistaa se huolehtiminen meidän vähempiosaisista, koska on suuri vaara, että tulonmuodostuksessa tulevaisuudessa yhtiöiden ja sen työn osaavien, palkkaa saavien ihmisten joukossa on paljon sellaisia, jotka jättävät jälkeensä ne, jotka eivät niitä töitä hallitse. Se on hyvin keskeinen

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2017 vp

asia tässä asiassa, joka on erittäin hienosti ja hyvin pureskeltu tänne ja valmisteltu tässä se-lonteossa.

15.28 Sofia Vikman kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Suomen menestys ja työn murros edellyttävät ymmärrystä siitä, että emme enää elä agraariyhteiskunnassa, jossa nainen oli kotona. Naisilla on oma työ, oma ura, omat tulot ja oma eläke. Siksi tukevasti menneisyyteen jämähtänyt perhevapaajärjestelmämme kaipaa pikaisesti uudistamista, jotta mahdollisuuksien tasa-arvo niin työelämässä kuin vanhemmuudessa voi toteutua. Nykyinen järjestelmä käytännössä kannustaa naisia pitkiin poissaoloihin työelämästä. Se ei myöskään parhaalla tavalla tue isien tasavertaista vanhemmuutta eikä käytännössä mahdollista osa-aikatyön tekemistä. Nykyjärjestelmä on siis hyvin joustamaton eikä taivu nykyisen työelämän murrokseen ja haasteisiin. Tulevaisuuden työ ja nykypäivän työn ja perheen sujuva yhteensovittaminen ja [Puhemies koputtaa] perheiden sujuva arki edellyttävät pikaista [Puhemies koputtaa] perhevapaiden uudistamista.

15.29 Merja Mäkisalo-Ropponen sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Toivotavasti tämä tulevaisuusselonteon ensimmäinen osa herättää laaja-alaista keskustelua, sillä me tarvitsemme juuri nyt monialaista, moniäänistä, monitoimijaista ja monitieteistä keskustelua työn tulevaisuudesta ja siitä, millaisen tulevaisuuden Suomelle ja suomalaiselle haluamme.

Yleisellä tasolla keskustelu työn tulevaisuudesta on hankalaa, sillä työ muuttuu eri aloilla eri tavoin. Toivoisinkin myös alakohtaisia skenaarioita, joiden valmistuttua voisi käydä integroivaa keskustelua. Olemassa olevat megatrendit, kuten digitalisaatio, tekoäly, väestörakenteen muutos ja kaupungistuminen, tarkoittavat nimittäin eri aloilla ja myös niiden töissä hyvin erilaisia asioita, ja tätä näkökulmaa tämä tilannekuva ei huomioi mielestäni riittävästi. Mitä mieltä pääministeri on tästä asiasta?

15.30 Pentti Oinonen uv (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Myös maaseudulla on oltava tulevaisuus. Itä-Suomen piispa Jolkkonen oli asiantuntijakuulemisessa tulevaisuusvaliokunnassa, ja oli erittäin mieluisaa kuulla, kuinka hän oli huolissaan maaseudulla elämisen edellytyksistä ja siellä pärjäämisestä. Jaan huolen piispa Jolkkosen kanssa. On huolehdittava tulevaisuudessa, että myös niille ihmisille, jotka vielä syrjäseudulla asuvat susien kanssa, on turvattu sosiaali- ja terveyspalvelut ja että kulkuyhteydet asutuskeskukseen ovat kunnolliset.

15.31 Ville Vähämäki ps (vastauspuheenvuoro): Kunnioitettu puhemies! Niin, kyllä täsmälleen näin: meidän täytyy saada työn kokonaisuudistus aikaan. Minun käsitykseni mukaisesti se muodostuisi siten, että saamme palvelutaloutemme digitalisaation avulla uuteen aikaan. Siis alustatalouden välityksellä voimme pilvipohjaistaa oppimista — eli oppiminen palveluna. Lohkoketjupohjaisia innovaatioita täytyy edistää, eli siis sopimuksia voimme tehdä lohkoketjutekniikalla. Etätyö palveluna ja keinoäly palveluna: ennen kaikkea tämä keinoäly palveluna tulee olemaan tulevaisuudessa todella iso asia, eli AIAAS on se lyhenne. Tämä hallituksen tekoälyohjelma, Äly On Tekoja, on todella hyvä ja sitä täytyy edistää kaikin mahdollisin tavoin. Uskoisin, että tämä tekoäly itsessään muuttaa käsitystä Suomesta, työstä ja kaikesta siitä, [Puhemies koputtaa] mitä me tiedämme, kaikista eniten.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2017 vp

15.32 Seppo Kääriäinen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täällä edustaja Kontula sanoi, että tämä työnmurroskeskustelu on ihan siinä ilmastomuutoskeskustelun rinnalla tärkeydessään. Olen aivan samaa mieltä, yhtä järeästä asiasta on kysymys vaikutuksiltaan yhteiskuntaamme. Me saamme varautua siihen ja olemme jo kokeneet sen, että ihminen elämässään käy monta työuraa ja monia töitä läpi, ja se muun muassa vaikuttaa siihen, millainen on tämän Suomemme koulutus- ja opetus- ja osaamisjärjestelmä tulevaisuudessa, että se pystyisi antamaan riittävän laveapohjaisia valmiuksia kohdata aina tämän uuteen työhön valmistautumisen, uuden työn vastaanottamisen — ja ihan sama heijastusvaikutus on myös tähän sosiaaliturvapuoleen. Kysyn, herra pääministeri: Meidän nuoremme taitavat olla kiinnostuneita enemmän ja enemmän yksityrittämisestä. Minkälaisia näköaloja tämä teissä herättää, kun puhutaan tästä työn murroksesta?

15.33 Pauli Kiuru kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Kaupungistuminen on paitsi globaali ilmiö myös trendi, joka on Suomessa jatkunut pitkään ja tuntuu vain voimistuvan. Seitsemän kymmenestä työpaikasta on 14 suurimmalla kaupunkiseudulla. Uusista asunnoista 90 prosenttia rakennetaan kaupunkiseuduille tai niiden läheisyyteen. Kysyn pääministeriltä: Miten näette tämän ajatuksen, joka meillä on ollut tämmöinen valtavirta, että pidetään koko Suomi asuttuna? Missä määrin meidän kannattaa pitää siitä kiinni, ja missä määrin siitä kiinni pitäminen saattaa heikentää bruttokansantuotteen ja työnkuvan muuttamisen mahdollisuuksia, niitä mahdollisuuksia, joita ehkä kaupungistuminen nopeutettuna voisi edistää? Eli näihin kysymyksiin ja suuntauksiin pyydän pääministerin vastausta.

15.35 Krista Mikkonen vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Selonteko käsittelee työn murrosta, ja se on varsin monipuolinen. Siinä kyllä hyvin positiivisesti suhtaudutaan ja nähdään ennen kaikkia mahdollisuuksia tässä työn murroksessa. Itse olen huolissani siitä, miten käy heille, jotka eivät välttämättä pysy muutoksessa mukana, vaikka uudelleen kouluttamista totta kai heille täytyy tarjota. Mutta jos sentyyppinen työ häviää, jota he pystyvät tekemään, mitä me näille ihmisille voimme tarjota? Tässä on nostettu esiin myös työn merkitys ja se, että vapaaehtoistyö voi olla yksi ratkaisu, mutta kannattaa muistaa, että myös vapaaehtoistyö on kasaantunut ja nimenomaan myös vapaaehtoistyön piirissä on selvä polarisaatio tapahtumassa niin, että ne ihmiset, jotka pärjäävät muutenkin ja menestyvät hyvin, ovat myös toimeliaita ja ahkeria tekemään vapaaehtoistyötä mutta siellä ei välttämättä löydy paikkaa sitten näille, jotka eivät löydä paikkaa työelämässäkään [Puhemies koputtaa] ja joiden on ehkä vaikeampikin löytää tulevaisuudessa. Tähän kannattaa kiinnittää huomiota.

15.36 Lea Mäkipää uv (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puhun ehkä uhkista, kun en ehtinyt lukea tätä selontekoa kuin muutaman sivun — mutta ehkä kesälomilla. Selonteon mukaan työn murroksen seuraukset voivat olla valtavia, mutta se ei tapahdu ihan pienellä aikavälillä. Selonteossa mainitaan, että tekoäly on ehkä suurin yksittäinen muutosvoima. Se vapauttaisi ihmisen aikaa muuhun. Ja selonteon mukaan Maailman talousfoorumin mukaan teollinen vallankumous hävittäisi 2020-lukuun mennessä yli 5 miljoonaa työpaikkaa ja tarvittaisiin maailmanlaajuisesti 4 prosentin talouskasvu, että tämä työttömien määrä pidettäisiin tällä nykytasolla. Lainaan Aalto-yliopiston tutkija Raikoa. Hän sanoo, että jos yhteiskunta perustuu siihen, että suuri osa veroista kerätään ansiotulosta, vaarana

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2017 vp

on, että valtiontalous kaatuu, ja että on kysyttävä, miten verotus tulevaisuudessa järjestetään, jos robotit tekevät suuren osan työstä, ja edelleen että on vaarana vaurauden ja pää-tösvalan kasautuminen niille, jotka omistavat näitä robotteja.

15.37 Peter Östman kd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Niin kuin tästä selonteosta käy ilmi, niin joka päivä tulee uusia innovaatioita, jotka muuttavat sitä todellisuutta, jossa vielä eilen olimme. Yksi esimerkki nopeasta kehityksestä ja toiminnan muutoksesta on kuuluisa taiwanilaisyhtiö Foxconn, jonka tuotteisiin kuuluvat muun muassa iPhone ja iPadin valmistus. Viisi vuotta sitten yhtiö työllisti 1,2 miljoonaa ihmistä, minkä lisäksi käytössä oli 10 000 robottia. Siinä vaiheessa yhtiö päätti lisätä robottien lukumäärää, ja nyt yhtiöllä on jo 40 000 robottia käytössään, siis maassa, jossa henkilöstökustannukset ovat vain murto-osa meidän tasostamme. Millaisen signaalin tämä antaa Suomen kaltaiselle maalle? Minun on vaikea uskoa, että paluuta perinteiseen suurteollisuuteen enää olisi.

Meillä on vielä normeja, jotka estävät kehitystä. Meillä on liikaa byrokratiaa ja pienyrityksiä kuormittavia yleiskuluja, ja kysyn siksi pääministeriltä: mitä kuuluu [Puhemies koputtaa] tällä hetkellä hallituksen normipurkutalkoille?

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Arvoiset edustajat, myönnän vielä debatin tässä vaiheessa vastauspuheenvuorot edustajille Kärnä, Jaskari, Anttila, Honkonen. Laskujeni mukaan jokainen, joka on pyytänyt, on ainakin yhden vastauspuheenvuoron tässä keskustelussa saanut.

15.38 Mikko Kärnä kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Täytyy aivan aluksi todeta tässä edustaja Kiurun puheenvuoroon, että se oli valitettavaa ja perusteetonta maaseudun ja kaupunkien vastakkainasettelua. Tällä hetkellä kannattaa pohtia sitä, että viimeaikainen tutkimus osoittaa — myös esimerkiksi vihreiden puoluekokouksessa puhuttiin viisaita, Osmo Soininvaara totesi — että kaupungistumiskehitys on tällä hetkellä hallitsematonta. Koko Suomen kansantalous hyötyy siitä, että koko maa pidetään asuttuna ja pidetään huolta koko maan mahdollisuuksista.

Mitä taas tulee tähän työelämän murrokseen, niin useissa hyvissä puheenvuoroissa on todettu, että digitalisaatio ja robotisaatio muuttavat molemmat maailmaa merkittävästi ja koko työ on murroksessa. Tulevaisuudessa tätä työtä ei välttämättä riitä aivan kaikille, ja pidänkin täysin [Puhemies koputtaa] välttämättömänä, että tässä maassa pohditaan perustulon käyttönoton mahdollisuuksia. Olisinkin kysynyt pääministeriltä: nyt kun hallitus on käynnistänyt perustulokokeilun, niin olisiko siinä vaiheessa, kun kokeilun tulokset tulevat julki, meillä mahdollista pohtia parlamentaarisesti sitä, millaista perustulojärjestelmää tämä maa tarvitsee?

15.40 Harri Jaskari kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Avauspuheenvuorossa pääministeri myöskin heitti kysymyksen, pitäisikö aidosti miettiä, kuinka paljon tiettyjä vanhoja, väheneviä työpaikkoja pitää yrittää säilyttää ja paljonko pitää luoda aidosti uusia työpaikkoja, jotka ovat kasvavilla aloilla. Olisin kysynyt arvoisalta pääministeriltä: kun katsoo esimerkiksi politiikkaa tai vaikka yritystukia ja sitä näkökulmaa, mikä teidän tulkintanne on siitä, paljonko on itse asiassa sellaisia tukielementtejä, jotka säilyttävät vanhaa ja jotka ovat pikkuhiljaa hiipumassa, suhteessa siihen, että olisi selvästi sellaisia

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2017 vp

elementtejä valtion toimesta, jotka loisivat uutta työtä niille aloille, jotka näyttävät olevan selvässä kasvussa?

15.40 Sirkka-Liisa Anttila kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kysymys jaetusta ymmärryksestä työn murroksesta on tänä päivänä erittäin tärkeä ja ajankohtainen, niin kuin täällä on todettu. Nostaisinkin tässä esiin kysymyksen siitä, kun Ruotsissa on onnistuttu diskuteeraamalla pitämään yllä työelämässä sellaista vuoropuhelua, joka on estänyt sitten nämä konfliktit ja muut. Oikeastaan kysymys kuuluukin: olisiko meidän syytä oppia jotain tästä Ruotsin kulttuurista? Itselläni oli tilaisuus viikko sitten kuulla toimitusjohtajaa, joka tekee työtään Ruotsissa, ja hän kertoi tästä, kuinka hyvin se käytännössä toimii ja kuinka hyvin informaatio silloin kulkee myöskin työnantajalta työntekijöille.

Edustaja Vikman nosti täällä esille perhevapaaudistuksen. Se tarvitaan, sitä pitää kehittää, mutta meillä varmaan on vähän eri lähtökohta, kun kokoomuksen mallissa lähdetään siitä, että ensisijaisesti naisten pitää käydä töissä, ja keskusta lähtee siitä, että perheillä pitää olla valinnan oikeus, ollaanko työssä vai ollaanko kotona hoitamassa lasta. Se on ihan oma valinta perheille, ja sitä ei saa poistaa.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: No, tähän vastauspuheenvuoro edustaja Vikmanille.

15.41 Sofia Vikman kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On syytä oikaista olennainen tieto siitä, että kokoomuksen mallissa, siis perhevapaaamallissa, erinomaista on juuri se, että se ei poista keneltäkään mahdollisuutta hoitaa lasta kolmevuotiaaksi asti kotona, niin kuin nykyinen kotihoidon tuki sen mahdollistaa. Sen sijaan meidän mallimme tuo paljon lisää joustavuutta ja valinnanvapautta perheiden arkeen. Nimenomaan sitä perheet tässä tilanteessa nyt tarvitsevat. Perheet tarvitsevat myös sitä, että isillä on nykyistä paremmat mahdollisuudet jakaa vanhemmuutta tasavertaisesti, ja toisaalta mahdollisuuksien tasa-arvo tarkoittaa myös sitä, että naisilla on tasavertaiset mahdollisuudet edetä omalla työurallaan. Eli kokoomuksen malli tässä suhteessa [Puhemies koputtaa] olisi aivan erinomainen ratkaisu juuri näihin työn murroksen haasteisiin.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Tähän vielä edustaja Anttila, viimeinen tätä teemaa koskeva puheenvuoro.

15.43 Sirkka-Liisa Anttila kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustaja Vikmanin kanssa ollaan siitä samaa mieltä, että tarvitaan erilaisia vaihtoehtoja. Tähän pöytäan tarvitaan sitten myöskin työmarkkinajärjestöt, koska meidän pitää pystyä mahdollistamaan osa-aikatyön käyttö jatkossa, koska se on Ruotsissakin osoittautunut erinomaiseksi keinoksi. Sen takia Ruotsissa naiset käyvät enenevästi töissä. Siis erilaisia työaikamalleja, mukaan lukien myöskin osa-aikatyö. Yhdessä pitää niitä kehittää, ja on hyvä, että naisilla ja perheillä säilyy edelleen se valinnanvapaus.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Vielä edustaja Honkonen, ja hänen jälkeensä pääministerille vielä semmoinen 4 minuuttia. Sitä ei täällä kirjoissa ja kansissa taida olla, mutta kompromissi, 4 minuuttia.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2017 vp

15.43 Petri Honkonen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! On selvää, että työn muuttuminen on ollut koko ajan tapahtuva asia, kun katsomme historiaa taaksepäin, ja se jatkuu edelleen. Varsinkin suorittavan työn väheneminen on jatkunut viime vuosikymmeninä koko ajan, ja se tuntuu edelleen kiihtyvän.

Tässä selonteossa ennakoitiin sellaistakin mahdollisuutta, että iso osa työvoimasta tulisi jatkossa olemaan työn ulkopuolella. Se on mahdollista. En pidä sitä mitenkään toivottavana skenaariona, mutta se on sellainen asia, että se aiheuttaa kyllä ennennäkemättömiä paineita, yhteiskuntapoliittisia paineita ja sosiaalisia paineita. On löydettävä ne vastaukset ja keinot, millä nämä ihmiset saadaan sidottua osaksi yhteiskuntaa, kun tähän asti työ — niin kuin ennen sanottiin, työ on miehen ilo ja kunnia, ja tietysti naisenkin — oli se, millä yhteiskuntaan sitouduttiin ja millä yhteiskunnassa oltiin mukana. Mutta jos tämä muuttuu pysyvästi eikä ole enää kaikkien todellisuutta, [Puhemies koputtaa] niin olemme kyllä isojen kysymysten äärellä siinä, mitä meidän koulutusjärjestelmässä ja sosiaaliturvajärjestelmässä on tehtävä, että tähän isoon haasteeseen pystytään vastaamaan.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Ja nyt pääministeri.

15.45 Pääministeri Juha Sipilä: Kiitos, arvoisa herra puhemies! Yritän vastata niin nopeasti kuin ehdin 4 minuutissa.

Edustaja Pirttilahti, mielestäni tulevaisuudessa meidän pitää löytää tällainen yhdistelmä sosiaaliturvaa ja työtuloa.

Edustaja Wallinheimo, lainsäädäntömme ei todellakaan ole ketterää, ja tätä tulevaisuusvaliokunnassa kehitettyä teknologian ennakointityökalua tulen suosittamaan TEMille käyttöön otettavaksi.

Edustaja Räsänen, politiikkaratkaisuja tässä haetaan ja haetaan niihin myöskin sitoumusta yli oppositio—hallitusrajojen.

Edustaja Kasvi, tähän osaamisen jatkuvaan kehittämiseen: Oikeastaan enemmän kuin että suoritamme useampia tutkintoja, tulevaisuudessa meidän pitää oppia jatkuvasti työn ohessa. Se on osa työtä, osa vapaa-aikaa.

Edustaja Elovaara, hyvin hyvässä hengessä on yhteistä näkemystä haettu myöskin työmarkkinajärjestöjen ja osapuolten kanssa. Toinen kysymys on sitten se, kun ruvetaan puhumaan niistä ratkaisuista.

Edustaja Mäkelä, aivan samaa mieltä: kaikki työ on arvokasta.

Edustaja Kontula, ihan samalla tavalla rinnastan tämän ekologisen muutoksen ja työn murroksen samalle tasolle. Ja samaa mieltä olen myöskin siitä, että se ei saa arvoistaan roolia meillä keskustelussa. Sitten näistä toimista: Meidän pitää katsoa nyt 20 vuoden päähän. Kysymys on siitä muutoksesta, ja tärkeintä nyt olisi, että mennään oikeaan suuntaan.

Edustaja Blomqvist, koulutukseen panostamisesta olen samaa mieltä. Kuka sen maksaa, ja miten se tapahtuu jatkossa? Minä uskon, että se on — niin kuin tuossa totesin — jatkossa osa meidän jatkuvaa työtämme ja myöskin vapaa-aikaamme. Näistä uusista mittareista esimerkiksi kestävä kehityksen indikaattorit tulevat olemaan keskiössä.

Edustaja Laukkanen, ikääntymisen kysymys: Meillä on esimerkkejä maailmalta, missä tämä on pystytty ratkaisemaan sillä tavalla, että tuottavuuskehitys on riittävän kova. Silloin me pystymme vastaamaan ikääntymisen kehitykseen.

Edustaja Parviainen, selonteon johtopäätökset otetaan huomioon sitten toisessa vaiheessa. Työmarkkinaosapuolia koskevaan kysymykseen jo vastasin.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2017 vp

Edustaja Juhantalo, otitte tärkeän näkökulman siitä, että kaikki eivät pysty tässä uudentyyppisessä työssä olemaan mukana, merkitystä on haettava muista asioista, ja Juho Saaren työryhmä meillä keskittyy nyt erityisesti tähän näkökulmaan.

Edustaja Vikman, olen samaa mieltä: meillä on monia jäykkyksiä, ja tämä, minkä mainitsitte, on yksi niistä.

Edustaja Oinonen, samaa mieltä maaseutukysymyksestä. Meidän on pidettävä huolta infrasta koko Suomessa, ja tämä on mahdollisuus myöskin maaseudulle.

Edustaja Vähämäki, tekoälykommenttinne: Täysin samaa mieltä. Tulemme tekemään myöskin tekoälystrategian tämän hallituksen toimesta.

Edustaja Kääriäinen, yksinyrittäminen on kasvussa. Sen edellytyksiä pitää parantaa. On parannettu. Esimerkiksi itsensä työllistävien työttömyysturvaa päätettiin kehysriihessä parantaa.

Edustaja Kiuru, mielestäni tämä tuo mahdollisuuksia koko Suomeen. Ja tällainen kaupunkien ja maaseudun vastakkainasettelu — me emme tarvitse sitä vaan me tarvitsemme molemmat toisiamme. Minusta se on tässä hyvä lähtökohta.

Edustaja Mikkonen, oikeastaan tämä Juho Saaren työryhmä toivottavasti tuo esittämäänne kysymykseen myöskin vastauksia.

Edustaja Mäkipää, tämä on meillä verotukselle myöskin haaste, niin kuin tuo selonteko toteaa.

Edustaja Östman, normeja on liikaa. Hyvä uutinen on se, että hallitus ei anna periksi vaan yli 200 puretun normin jatkoksi tulee ainakin toiset 200.

Edustaja Kärnä, minusta tämä perustulokeikeilu sopii hyvin. Sen alustavien tulosten pitäisi olla jo silloin selvillä, kun toista vaihetta mietitään.

Edustaja Jaskari, yritystukiin pitäisi olla enemmän uusiutuvaa, olen siitä samaa mieltä. Toinen asia on sitten, kuinka helppoa se tulee olemaan.

Edustaja Anttila, ruotsalainen kulttuuri on hyvä. Mikä siellä ehkä on meistä poikkeavaa, on erityisesti paikallisen sopimisen määrä, ja se näkyy tässä diskuteeraamisessa.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Siirrytään puhujalistaan.

15.50 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Olen paljon puhunut näyttöön perustuvasta päätöksenteosta, ja sen takia iloitsen siitä, että tämän tilannekuvan taustalla on 86 raportin ja tutkimuksen läpikäyminen. Kiitos siitä. Toisaalta olen kyllä hiukan pettynyt siitä, että raportissa katsotaan liikaa sitä, mikä häviää, eikä sitä, mitä uutta syntyy. Esimerkiksi tulevaisuusvaliokunnan kestävä kehityksen mietintö antaa tätä raporttia huomattavasti positiivisemmän kuvan tulevaisuuden työstä.

Työpaikkojen katoaminen ei tarkoita työn katoamista. 1700-luvulla höyrykoneiden ja sen jälkeen monien muiden innovaatioiden on pelätty vievän kaikki työpaikat, mutta ne ovatkin luoneet uutta työtä. Nyt tarvitaan luovuutta ja kykyä nähdä uusia mahdollisuuksia, mutta toisaalta valtiovallan on taattava riittävä rahoitus tieteelle, tutkimukselle ja kehittämis- ja innovaatiotoiminnalle, jotta uusia innovaatioita on mahdollisuus kehittää, tuottaa, kaupallistaa ja markkinoida.

Tarvitaan myös keskustelua työn käsitteestä, eli mitä työ on. Jos työ määritellään esimerkiksi yhteiskunnassa merkityksellisellä tavalla osallisena olemisen kautta, niin tekemätkäntä työtä on vaikka kuinka paljon. Kokemus merkityksellisestä paikasta yhteisössä ja yhteiskunnassa on tärkeää meille kaikille. Asia on merkityksellinen myös yhteiskuntarauhan

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2017 vp

kannalta. Ulkopuolelle jääminen estää yhteiskuntaan kiinnittymisen. Tätä pohdintaa tulisi juuri tässä ajassa käydä enemmän. Osittain tähän liittyen ihmettelenkin, miksi osatyökykyisistä ei puhuta tässä raportissa lainkaan.

Arvoisa puhemies! Kun puhutaan työstä, niin yllättävän usein unohtetaan puhua ihmisestä. Ihminen nähdään helposti pelkästään välineenä johonkin. Ihmisen odotetaan sopeutuvan passiivisesti muutoksiin. Tämä tulee esille myös keskustelussa työn sisältöjen, käytäntöjen ja organisointitapojen muutoksesta. Tässä keskustelussa korostetaan, että työntekijän on oltava halukas jatkuvasti oppimaan uutta, innovoimaan, joustamaan, liikkumaan ja verkostoitumaan. Työ- ja vapaa-aika sekoittuvat entistä enemmän keskenään, eikä työtä hahmoteta työajan, työpaikkojen ja työnantajien kautta.

Tämäkin keskustelu on ikään kuin valmiiksi annettu, ja kokonaan tuntuu unohtuvan kysymys siitä, onko tämä ihmiselle hyväksi. Ihminen tarvitsee myös lepoa ja vapaa-aikaa. Pari viikkoa sitten ilmestyi tutkimus, jonka mukaan työssä käyvistä nuorista aikuisista, siis 18—29-vuotiaista, 21 prosenttia käyttää psyyken- tai kipulääkkeitä parantaakseen työsuoritustaan tai jaksakseen työelämässä. Ihmisen aivot eivät pysty tekemään montaa asiaa kerrallaan tai olemaan jatkuvasti työmoodissa, vaikka meillä on sellainen harhaluulo. Jos ajattelee näitä psyyken- tai kipulääkkeitä työnsä tehostamiseen käyttäviä nuoria aikuisia, on suuri riski, että he uupuvat työssä, joutuvat sairauslomalle ja ennenaikaiselle eläkkeelle.

Työn tulevaisuudesta puhuttaessa puhumme aivan liian vähän työhyvinvoinnista. Katsoin nykyisen hallitusohjelman ja huomasin, että nykyisessä hallitusohjelmassa ei kertaakaan mainita sanaa työhyvinvointi, ja se kertoo aika paljon. Raportissa puhutaan myös työnantaja—työntekijä-suhteen muutoksesta ja pysyvien työsuhteiden korvautumisesta entistä useammin erilaisilla silpputyön muodoilla. Työstä sovitaan paikallisesti työtehtävä kerrallaan. Tämän kehityksen ongelmat näkyvät jo nyt polarisaationa ja köyhyyden lisääntymisenä. Esimerkiksi lapsiperheköyhyyden kasvussa näkyy tällä hetkellä se, ettei molempien vanhempien työssä käyminenkaan auta enää perhettä köyhyydestä, jos työ on silpputyötä. Meillä onkin ehdottoman tärkeää löytää sellaisia sosiaaliturvan malleja, jotka toimivat tämän kaltaisessa työympäristössä riittävän tukevana siltana työstä toiseen. Joustava työstä toiseen siirtyminen edellyttää myös esimerkiksi kannettavien etuuksien olemassaoloa ja sosiaaliturvatilajä.

Toisaalta on hyvä muistaa, että tulevaisuudessakin on paljon pysyvää työtä ja näissä olosuhteissa pohjoismainen sopimiseen perustuva kulttuuri on auttanut pärjäämään kilpailussa. Pari viikkoa sitten ilmestyi Armi Mustosmäen väitöskirja, jossa todetaan: "Pohjoismainen työelämän laatu on Euroopan parasta — mutta kuinka kauan?" Pohjoismainen malli sisältää hyvää työelämää tuottavia rakenteita ja instituutioita. Näitä hyviä käytäntöjä ei kannattaisi heittää kritiikittömästi pois.

15.55 Pauli Kiuru kok: Arvoisa herra puhemies! Ensinnäkin tuohon kysymykseen, jonka esitin tuossa aikaisemmin repliikissä pääministerille ja johon sain ihan rakentavan vastauksen Sipilältä. Ilmeisesti esitin itseni hieman epäselvästi, koska edustaja Kärnä piti sitä hieman sopimattomana väitteenä. Eli kysymys oli kaupungistumisesta, luvuista, jotka osoittavat kaupungistumiskehitystämme. Mielestäni on ihan kohtuullista, että huomioimme sen, mitä ympärillämme tapahtuu, ja mietimme niitä toimenpiteitä, mitä kannattaa tehdä, jotta tulevaisuus on sen näköinen kuin haluamme. Eli en esittänyt väitettä kaupungistumista vastaan tai sen puolesta enkä myöskään halunnut asettaa maaseutua ja kaupunkia vastakkain.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2017 vp

Nalle Puh pohti strategiaa piirrettyssä sarjakuvassa. Hän totesi: "Ellemme tiedä, mihin olemme menossa, voimme joutua minne tahansa." Tulevaisuuden ennustaminen on vaikeaa: mitä pidemmälle tarkastelu ulottuu, sitä utuisemmaksi tulevaisuudenkuva muuttuu. Bill Gates ennusti Davosin talousfoorumissa 2004, että roskapostiongelmia saadaan kuriin kahdessa vuodessa. Professori Hannu H. Kari ennusti samoin vuonna 2004, että internet romahtaa vuonna 2006. En epäile näiden herrojen osaamista. Epäilen kykyämme ennustaa tarkasti tulevaisuutta. Silti kannattaa yrittää katsoa myös tulevaisuuteen. Liikkeelle kannattaa lähteä megatrendeistä, niin kuin selonteossa on lähdetty. Digitalisaatio, globalisaatio, väestönkasvu, kaupungistuminen, ilmastonmuutos ovat niitä megatrendejä, joita tässä selonteossa on mainittu.

Työn murros on suuri haaste. Sitä pohditaan tässä selonteon ensimmäisessä osassa. On arvioitu, että maailmanlaajuisesti tarvittaisiin noin 4 prosentin vuosittainen kasvu pelkäämään työttömien määrän pitämiseksi nykytasolla. Samaan aikaan maailman väkiluku kasvaa kuitenkin nettona yli 200 000 hengellä vuorokaudessa. Vuonna 2050 afrikkalaisia on 1,3 miljardia eli 1 300 miljoonaa nykyistä enemmän. Se vastaa yli 230:tä Suomen väestöä — aivan kestämaton kehitys. Kohtuullisen perusteltu ennustus tältä pohjalta onkin, että ilmastonmuutos, väestönkasvu ja niitä seuraavat poliittiset epävakaudet, romahtaneet valtiot, pakolaisuus ovat edessämme, samoin monella tapaa työhön liittyvät muutokset. Tulonjakomme, yhteiskunnalliset rakenteemme, päätöksentekomme, normimme ja tavoitteemme perustuvat ajattelulle, joka on menettämässä merkitystään monin osin. Kasvava tavarantuotanto ja bruttokansantuotteen kasvu eivät ole jatkossa niitä ydintekijöitä, jotka ohjaavat toimintaamme. Työn ja kulutuksen arvopohja on muuttumassa. Ihmistyö sinänsä ja sen tarve eivät tietenkään ole loppumassa.

Jos mietimme tulevaisuuden trendejä, jotka monelta osin näyttävät lohduttomilta, joskin mukana on myös paljon mahdollisuuksia — tulevaisuus joka tapauksessa näyttää sumuiselta — kannattaa kuitenkin pyrkiä välttämään ne huonoimmat vaihtoehdot ja skenaariot, jotka johtavat onnettomaan kehitykseen. Onnellisuus ja tasapainoisuus eivät löydy tavarataivaasta. Meidän on pyrittävä välttämään ilmastonmuutos. Se on aivan kohtalonkysymys, niin kuin on tässä keskustelun aikana tullut ilmi. Kohtuuton tuloerojen kasvu johtaa vääristymisiin ja paineisiin, jonka tuloksena saattaa olla paikallista tai jopa globaalia anarkiaa.

Tulevaisuuteen kannattaa katsoa. Yksi keino on myös opiskella historiaa.

16.01 Lauri Ihalainen sd: Arvoisa puhemies! Innostuin, kun luin tämän selonteon, ja innostuin siitä sen takia että se herättää paljon ajatuksia mutta ei anna valmiita vastauksia — eikä näihin kaikkiin kysymyksiin sellaisia ole. Tässä on ollut mahdollisuus kaksi tuntia kuunnella tätä keskustelua, ja minulla ei ole mitään kirjallista puhetta, mutta ajattelin joitakin hajahuomioita esittää:

Murros on minunkin mielestäni aina mahdollisuus eikä vain uhkien kasaamisen malli. Usein on tullut sanottua, että muutoksen tulee olla aina myös työntekijöille turvallisempi vaihtoehto kuin paikallaan pysyminen, ja tämä pätee myöskin työelämän muutoksiin tai elämään ehkä yleisemminkin ottaen. Tässä selonteossa ehkä olisi voinut käsitellä työn periaatteellista, tarkoituksellista merkitystä syvemmin. Ajattelen itse, että työ on ihmisille enemmän kuin vain keino tulla toimeen. Tämä näkyy myös muun muassa siinä, mitä pitkäaikainen työttömyys ihmisille tuo tullessaan. Vaikka ihmisarvoa ei saa mitata työllä, niin työn tarkoituksellisuus, osallisuus ja kiinnittyminen yhteiskuntaan ja yhteisöön ovat tärkei-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2017 vp

tä periaatteita. Tämä on jäänyt vähän ohueksi tässä selonteossa. Tästä voi olla myös eri mieltä.

Työ muuttaa myös muotoaan ja osin irtoaa ajasta ja paikasta, ja tavallaan se kiinnittyy näihin globaaleihin arvoketjuihin, joista sitä työtä pitää poimia myös suomalaisten. Nämä tekemiset muodot muuttuvat nopeasti, mistä täällä on paljon puhuttu. Sama ihminen voi lyhyessä ajassa olla kokoaikatyössä, pätkätyössä, koulutuksessa, työttömänä tai itsensä työllistäjänä, ja silloin tuleekin olennaiseksi huolehtia niistä nivelvaiheista, että ihminen pysyy siirtymään työn tekemisen muodosta toiseen turvallisemmin kuin nyt, ja se vaatii koulutusta, sosiaaliturvan tukemista tässä muutoksessa ja palvelujen järjestämistä ja muutosturvaa. Tarvitaan tällaista kokonaisuutta, ja sellainen meiltä tässä Suomessa puuttuu. Se on aika iso uudistus, mutta jos kyettäisiin se tekemään, ihmiset pystyisivät siirtymään luontevasti ja turvallisemmin työn muodosta toiseen.

Työn murroksen ilmiöt ovat monenlaisia. Yksi niistä on se, että meillä on tällainen hiipivä rakennemuutos: 500 työpaikkaa keskimäärin häviää joka päivä, ja melkein sama syntyy uusia. Digitalisaatio, robotisaatio, tekoäly, kaikki tämä hävittää työtä mutta myös lisää työtä, ja toivon mukaan tulevaisuudessa enemmän kuin hävittää, ja se on välttämätön kehitys. Työn polarisaatiolla, josta täällä on paljon puhuttu — että tavallaan keskiluokkaiset ja keskipalkkaiset ammatit vähenevät ja työ keskittyy niihin päihin — on kyllä merkitystä, jos se toteutuu. Kun keskiluokka maksaa Suomen verot ja jos tavallaan tällainen keskiluokkainen työ hiipuu, miten meidän verojärjestelmälle ja rahoituspohjalle käy? Tästä voisi puhua paljon. Näitä uusia ilmentymiä on muun muassa se, että yli 150 000 ihmistä työskentelee vähintään kahdelle työnantajalle tänäkin päivänä Suomessa tullakseen ylimalkaan toimeen, ja sitten se, että tällaisen alustatalouden, joukkoistamistyön tekijöiden merkitys kasvaa.

Näistä isoista periaatteista, jotka liittyvät työhön, haluaisin sanoa muutaman:

Yksi on se, että tämä meidän hyvinvointiyhteiskunnan konseptin perustuu korkealle työllisyysasteelle. 1 prosentti työllisyysasteesta tuo julkiseen talouteen 800 miljoonaa hyvää. Ajattelen, että edelleenkin tämä hyvinvointiyhteiskunnan konsepti edellyttää erittäin korkeaa työllisyysastetta, ja siitä olisi hyvä lähteä. Toinen asia, joka tässä selonteossa tuli esille, on se, että tässä yritetään pohtia työn käsitteen laajentamista, avartamista. Minusta työn käsitettä voitaisiin avartaa niin, että työ ja oppiminen, työ ja koulutus työsuhteessa liittyvät toisiinsa ja ovat osa työsuhdetta. Yksi tällainen ajatus olisi, että laajennetaan työn käsitettä oppimiseen. Sitten tämä työllisyyden ja talouskasvun välinen suhde: onko niin, että pienemmällä talouskasvulla saadaan myöskin hyvä työllisyyskehitys, kun meidän kuitenkin pitää kasvu irrottaa luonnonvarojen tuhlauksesta? Sitten ehkä se haastavin asia liittyy siihen, miten me yhdistämme työn, toimeentulon ja sosiaaliturvan ja kuinka kiinteä työn ja toimeentulon suhde pitää tulevaisuudessa olla, ja tähän liittyy keskustelu perustosta ja muista asioista.

Sitten ehkä lopuksi haluaisin sanoa, viitaten Ruotsin kokemuksiin, että nykyaikaisessa työelämässä työelämä ei saisi olla demokratialta aidattu alue tai vapaavyöhyke. Päinvastoin ihmisten osallisuutta ja vaikutusta työhön ja itse sen työn tekemiseen pitää lisätä. Suomessa työelämää tulisi demokratisoida: jokaiselle autonomiaa itse työnsä tekemiseen, mutta olisiko järkevää käynnistää myös hanke, jossa työntekijöitten osallisuutta yritysten hallintoon lisättäisiin ja tällä tavalla poistettaisiin sitä, että monen ihmisen luovuus alkaa vasta työpäivän jälkeen, kun työ ei tarjoa [Puhemies koputtaa] luovuuden paikkaa?

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2017 vp

16.07 Sofia Vikman kok: Arvoisa rouva puhemies! Suomen menestys ja työn murros edellyttävät, että tukevasti menneisyyteen jämähtänyt perhevapaajärjestelmämme uudistetaan, jotta mahdollisuuksien tasa-arvo niin työelämässä kuin vanhemmuudessa voi toteutua. Keskityn tässä puheenvuorossani erityisesti perhevapaisiin.

Nykyinen perhevapaajärjestelmä käytännössä kannustaa naisia hyvin pitkiin poissaoloihin työelämästä. Nykyjärjestelmä ei myöskään parhaalla tavalla tue isien tasavertaista vanhemmuutta eikä oikeastaan mahdollista ollenkaan osa-aikatyön tekemistä perhevapaalla. Nykyjärjestelmä on siis hyvin joustamaton, samalla kun rajapinnat työttömyyden, työn tekemisen ja yrittäjyyden välillä hämärtyvät. Tähän liittyvät erilaiset patkutyöt, muuttuvat työsuhteet, nopeasti muuttuvat työtilanteet, joihin nykyinen perhevapaajärjestelmä ei kerta kaikkiaan taivu. Nämä kaikki epäkohdat voidaan ja pitää korjata, kuten jo hyvin tuloksin on tehty esimerkiksi Ruotsissa, jossa nuorten naisten työllisyys on Suomea merkittävästi korkeammalla tasolla. Myös kokoomuksen esittämä perhevapaamalli ratkaisisi juuri kaikki nämä luetellut ongelmat.

Vanhakantainen perhevapaajärjestelmä ei myöskään ota huomioon nykytutkimusta varhaiskasvatuksen tärkeydestä ja merkityksestä lapsen myöhemmällä koulupolulla ja työuralla. Koulutusjärjestelmämme ajanmukaisuudesta on jatkuvasti pidettävä huoli, jotta se antaa aivan jokaiselle mahdollisimman hyvät lähtökohdat elämään ja tulevaisuuden työhön. Tulevaisuuden työ ja jo nykypäivän työn ja perheen yhteensovittaminen sujuvasti sekä perheiden arki edellyttävät lisää joustavuutta ja ketteryyttä, siis kokonaan uuden perhevapaajärjestelmän. Kokoomus on alkuvuodesta esittänyt perhevapaamallin, joka vastaa erinomaisesti juuri siihen työn murrokseen ja muuttuviin työtilanteisiin, joita tänään käsittelemme.

Perhevapaiden uudistuksesta vallitsee myös hyvin laaja, jopa poikkeuksellisen laaja, yhteiskunnallinen yksimielisyys. Siksi nyt olisikin jo korkea aika tarttua toimeen. Kun hallitus on käynnistänyt sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen valmistelun, ehdotan, että perhevapaat katsotaan osana tätä sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen valmistelua. Nimittäin meillä päättäjillä on iso rooli sen suhteen, miten Suomi tulee työn muutoksessa pärjäämään. Olemmeko mahdollistajia vai jarrumiehiä? Uudistamalla perhevapaat mahdollistamme työn ja perheen yhteensovittamista. Näin Suomi pidetään muutoksen pulssilla. Toivon, että tulevaisuusvaliokunta omassa mietinnössään ottaa vahvasti perhevapaiden uudistamisen tarpeen huomioon.

16.11 Krista Mikkonen vihr: Arvoisa puhemies! Työn murros on kenties Suomen suurin haaste, näin pohdiskelee nyt käsittelyssä oleva tulevaisuusselonteko. Itse ajattelen, että Suomen suurin haaste on ilmastonmuutos, mutta toiseksi suurin saattaa hyvinkin olla työ. Työn muutos on kiistaton tosiasia. Työn luonne, tekemisen tavat ja sisällöt ovat muutoksessa. Työpaikkoja katoaa ja uusia syntyy. Työ ei kuitenkaan katoa. Silti muutos haastaa perustavanlaatuisella tavalla koko yhteiskuntamme ja myös meidät yksilöinä.

Arvoisa puhemies! Tulevaisuusselonteko nostaa esiin monia näkökulmia, joita myös me vihreät olemme pitäneet esillä. Selonteon vahva viesti on, että työn murros vaatii osaamisen jatkuvaa päivittämistä. Tästä me vihreätkin olemme muistuttaneet hallitusta moneen kertaan koulutusleikkausten yhteydessä. Tulevaisuudessa työn muuttuessa myös taloutta on ajateltava uudelleen. Yhä pienempi osuus kansantalouden tuloista saadaan työn verotuksesta. Siirtyminen työn verotuksesta haittojen verotukseen on välttämätöntä jo kansantalouden kestävyyskannalta. Bruttokansantuote mittaa selonteon mukaan yhä huonom-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2017 vp

min ihmisten hyvinvointia mutta myös talouden kehitystä. Tarvitaan uusia mittareita. Samalla tarvitaan talouskasvun ja ympäristövaikutusten radikaalia irtikytkentää. Työstä puhuttaessa puhutaan paljon myös kilpailukyvyistä. Selonteon mukaan tämä palkasta ja eduista tinkimisen näkökulma on jo vanhentunut. Samaa mieltä olemme me vihreät.

Arvoisa puhemies! Työn muutoksen myötä tiedon merkitys kasvaa. On arvioitu, että tulevaisuudessa lähes kaikki länsimaissa asuvat tekevät tietotyötä. Samalla kasvaa myös koulutuksen merkitys. Elinikäinen oppiminen muuttuu hyveestä välttämättömyydeksi. Tämän vuoksi koulutuksen laadusta ja resursseista on huolehdittava ja kaikille pitää taata mahdollisuus uudelleen kouluttautua kenties useammankin kerran elämänsä aikana. Valittavasti hallituksen päätökset ovat olleet päinvastaisia: koulutuksesta on leikattu ja alanvaihtoa on vaikeutettu. Näissä päätöksissä tarvitaan U-käännöstä. Pelkkä tieto ei kuitenkaan riitä. Tulevaisuuden työelämässä tärkeämmäksi nousevat taidot, yhdessä työskentely, uuden oppiminen, joustavuus, kriittinen ajattelu, itsensä johtaminen. Ilman näitä ei tulevaisuuden työelämässä pärjää. Tämä vaatii koulutusjärjestelmänkin uudistumista. Sen on pystyttävä takaamaan nämä perustaidot jokaiselle. Silloin laaja-alaisuus ja monipuolisuus eivät ehkä olekaan opintopolulla heikkous vaan vahvuus. Vaikka tulevaisuuden työ on fyysisesti kevyempää ja puitteiltaan vapaampaa, se voi samalla olla vaatimuksiltaan henkisesti nykyistä raskaampaa.

Arvoisa puhemies! Tulevaisuuden työ on palapeli. Siinä ihminen kokoaa itselleen mielekkään kokonaisuuden palkkatyön, yrittäjyyden, freelancerhommien ja muiden työn muotojen yhdistelmästä. Työn pilkkoutuessa sama tapahtuu myös toimeentulolle. Tämä asettaa aivan uudenlaisen haasteen yhteiskunnan turvaverkolle. Ilman perustuloa ja sosiaaliturvan kokonaisuudistusta emme pysty vastaamaan tähän muutokseen. Oman elämänpolun löytäminen on vaikeutunut. Siitä seuraa kasvava syrjäytymisriski. Epävarmuus kasautuu työelämässä yhä enemmän samalle joukolle ihmisiä. Olemme kadottaneet lähes 80 000 miestä pysyvästi työelämän ja opintojen ulkopuolelle, ja määrä uhkaa kasvaa koko ajan. Sanotaan, että tulevaisuuden työ on yhä enemmän merkityksen luomista. Usein ajatellaan sen tarkoittavan, että perinteisen työn ulkopuolelle jäävät rakentavat elämälleen merkityksen monenlaisista paloista, esimerkiksi vapaaehtoistyöstä. Selonteossa jää huomaamatta se, että myös vapaaehtoistyö kasautuu. Tutkimusten mukaan eniten vapaaehtoistyötä tekevät he, jotka voivat muutenkin parhaiten, terveet, korkeasti koulutetut ja elämäänsä tyytyväiset ihmiset. Moni matalammin koulutettu tai työelämän ulkopuolella oleva jää myös vapaaehtoistoiminnan ulkopuolelle. Työn keskittymisen myötä keskittyy myös hyvinvointi ja toimeentulo. Silloin eriarvoisuus lisääntyy.

Arvoisa puhemies! Työn muutos tapahtuu vääjäämättä mutta hitaasti. Selonteossa kysytään, pitäisikö luovaa tuhoa nopeuttaa. Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kannalta sitä voisi joskus olla parempi jopa hidastaa. Selonteon mukaan työn murros ei pohjimmiltaan ole uhka vaan valtava mahdollisuus. Näin voi ollakin yhteiskunnan tasolla. Yksilön tasolla se voi joskus olla katastrofi. Kun selonteon toisessa osassa pohditaan ratkaisuja työn murrokseen, niiden on oltava sellaisia, joilla pidetään kaikki mukana.

16.16 Kauko Juhantalo kesk: Arvoisa puhemies! Kun kuuntelin tulevaisuusvaliokunnan puheenjohtajan puhetta, huomasin, miten ennakoivasti ja hyvin he ovat varautuneet tämän selonteon käsittelyyn, ja kun perehtyy tämän selonteon sisältöön, huomaa sen valtaavan työn määrän, joka on otettava huomioon syksyllä, kun sitä työtä tehdään. Tämä on hy-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2017 vp

vin monilaajuinen työn sisällön ja merkityksen muuttuessa, ja sitten on varauduttava siihen, miten se vaikuttaa yhteiskuntaan tulevaisuudessa.

Pääministeri vastauspuheenvuorossaan kahdestikin korosti sitä, että teknologia tuottaa vapautta ja vaurautta. Se on varmasti sellainen käsite, johon jokainen pyrkii tulevaisuudessa: haluaisi enemmän vapautta, mutta myös vaurautta joko palkan, yrityselämän tai -toiminnan johdosta. Se on ihmiselle hyvin myönteinen asia, ja tuottavuuden kasvua sen vuoksi välttämättä tarvitaan.

Tähän liittyy välttämättä silloin kaksi asiaa. Elämän kestävä koulutus on välttämätöntä. Nimittäin jo nyt ikäpolvet aika huonosti ymmärtävät toinen toistaan, kun puhutaan työn käsitteestä tänä päivänä, saati sitten minun ikäluokkani, jolle, muutamille, on vaivalloista opetella tietokoneenkin käyttöä, eräät vallan empivät sitä ja eivät sitä muka tarvitse. Tällaisen ennakkoluulon poistamiseen on ainoastaan se tie, että jo koulujärjestelmä antaa sellaisen tutun tuntemuksen niihin tehtäviin, joita tehdään nykyteknologialla ja nykyajattelulla. Niitä hyödynnetään, niitä opitaan käyttämään. Se vähentää käytännön porrasta heti edellä millä hyvänsä alalla, jossa digiajan ajattelu ja robottitekniikan ajattelu on välttämätöntä. Tämä tuottaa silloin sen, että olemme toisessa välttämättömässä asiassa elikkä palkan tai tulon jakamisessa yhteiskunnassa oikealla tavalla. Se on siinä toisessa kädessä. Meidän on lähdettävä siitä, että jälkeenjääneisyyttä ei jää ja niistä, jotka väijäämättä sitten jäävät jälkeen, huolehditaan sivistysvaltion tavoin.

Kolmanneksi tämä ajattelutapa: Työn sisällön muuttuminen, niin kuin tässä selonteossa sanotaan, on otettava huomioon jo nykypäivänä, nykypäivän lainsäädännössä ja nykyelämässä. Esimerkkinä tästä mainittiin muun muassa perusturvakokeilu ja liikennekaari, joka on jo perustunut sisällöltään siihen, että varaudutaan tulevaan aikaan. Tulevan ajan haasteet ovat mittavat ja koko työn käsite muuttuu, aivan niin kuin edustaja Ihalainen tässä kuvaili. Tämä aiheuttaa jokaisen ihmisen aivoissa sellaisen oivaltamisen myllerryksen, jossa positiivisesti täytyy lähteä siitä, että elämässä pysyy tavalla tai toisella mieluummin hyvin aina mukana.

16.21 Harri Jaskari kok: Arvoisa rouva puhemies! Arvoiset kollegat! Nyt tämä teema on niin iso, että olisi todella hienoa, että me tekisimme aktiivista keskustelua, aktiivista vuoropuhelua siitä, miten aidosti voisimme siirtää Suomea uuteen yhteiskuntaan. Mikäli tutkijoita on uskomisen, todellakin USA:n puolella noin puolet työpaikoista häipyy seuraavan 20 vuoden sisällä, ja Suomessa on arvioitu, että täällä noin kolmasosa työpaikoista tulee aivan uusiksi, jolloin meidän täytyy miettiä aidosti erilaisia vaihtoehtoja myöskin politiikassa siihen, mitä ihmettä meidän pitäisi tehdä, että se tulee meille mieluummin mahdollisuudeksi kuin uhkaksi.

Ensimmäinen kysymys on todellakin se, mitkä — meidän täytyy tietää, mitkä — ovat kasvavia työtehtäviä ja mitkä ovat niitä työtehtäviä, jotka todennäköisesti vähenevät, pienenevät, jopa häviävät kokonaan. Ja tietysti politiikka tulee kysymykseen vastauksessa siihen, miten ihmeessä me saamme koulutettua ne ihmiset niihin uusiin työtehtäviin, vai onko meillä politiikka sellaista, joka yrittää epätoivoisesti säilyttää vanhoja työpaikkoja, ja sitä kautta loppujen lopuksi me tuemme hiipuvia asioita, sellaisia töitä, jotka ovat muuten vielä nopeutetummassa tahdissa poistumassa?

Toinen kysymys liittyy työn ja yrittäjyyden sekä työttömyyden väliseen tilanteeseen. Me olemme kaikki nähneet jo viime vuosina, että meillä on yli 200 000 yksinyrittäjää, ja tämä on oikeastaan seurausta siitä, että koko työn kuva on muuttunut. Ei enää palkata niin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2017 vp

paljon ihmisiä perinteisiin työsuhteisiin, koska ei tiedetä, onko sitä työtä tulevaisuudessa, minkä seurauksena on paljon helpompi palkata yrittäjä tekemään tietty asia, tietty projekti. Ja silloin tulee meidän politiikka mieleen kommentteissa ja kysymyksissä siitä, mikä on esimerkiksi yrittäjämäisen työn sosiaaliturva tai työttömyysturva, että pystyttäisiin tekemään turvallisemmin sellaisia heittäytymisiä myöskin uudenlaiseen työhön, uudenlaiseen yrittäjyyteen. Tällä hetkellä sitä sosiaaliturvaa on erittäin vähän.

Toisaalta kolmantena voi kysyä myöskin uudesta työstä ja johtajuudesta. Minä väittäisin, että Suomessa ei välttämättä johtajuuden puolella ole vielä tarpeeksi mietitty, minkälainen uusi työ on, koska monissa uusissa töissä ajan ja paikan merkitys vähenee hyvinkin paljon, mutta silti meillä on hyvin perinteisiä näkökulmia siitä, millä tavalla työtä johdetaan, mikä johtaa itse asiassa siihen, että suomalainen työ ei menesty, koska sitä uudenaista työtä ei helposti osata johtaa.

Ja neljäntenä tulee sitten laajempanakin kysymyksenä tämä, millä politiikalla voimme aidosti saada niitä uusia, kasvavia työpaikkoja Suomeen. Jo heitin tästä kysymyksen meidän keskustelumme ja myöskin arvoisalle pääministerille. Meillä esimerkiksi on yritystukia, erilaisia tukia. Jos ajatellaan laajasti ja verotuetkin, niin yli 6 miljardia euroa tuetaan. Suoria yritystukia on yli 1,6 miljardia. Meidän täytyisi ihan aidosti keskustella siitä, mikä tukee uutta luomista ja mikä tukee aidosti säilyttävää työtä tässä yhteiskunnassa. Ja voisi-ko miettiä, että jos samat rahasummat sisällä vaikka siirrettäisiin johonkin toiseen, niin se moninkertaistaisi kenties suomalaisen työn määrän?

Sama juttu liittyy koulutukseen. Kun me puhumme niin paljon elinikäisestä oppimisesta, niin miksi siltikin meillä kynnykset siirtyä aidosti elinikäiseen oppimiseen ovat yllättävänkin suuret? Me puhumme, että koulutetaan kaksi päivää tai kolme päivää työpaikoilla, kun pitäisi olla jatkuvaa koulutusta, jatkuvaa uusiutumista. Se liittyy tosiaan sosiaaliturvaan, työn, yrittämisen väliin. Meidän täytyisi olla aika ennakkoluuloton käsitys vaikka perustilistä, tulorekistereistä, työn ja sosiaaliturvan uudistamisesta. Me puhumme lähinnä siitä, kuinka kalliiksi se tulee, muttemme puhu siitä, mikäs vaihtoehto tulee erittäin kalliiksi. Ja sitten meidän pitää puhua vielä verotuksesta: miten me saamme muutettua verotuksen painopisteen niin, että aina se tekeminen kannattaa ja myöskin yrittäminen kannattaa eikä siitä oltaisi kateellisia?

Puhemies Maria Lohela: Edustaja Hoskonen on poissa. Tässä on vielä kolme puheenvuoropyyntöä, edustajat Kasvi, Räsänen, Mäkisalo-Ropponen. Jätetään nämä, mutta jos tulee lisää puheenvuoropyyntöjä, niin sitten keskeytetään, kuten oli etukäteen jo sovittukin.

16.26 Jyrki Kasvi vihr: Arvoisa puhemies! Maailma muuttuu tosiaan tällä hetkellä nopeammin kuin koskaan aiemmin ihmiskunnan historiassa. Suomalainen työelämä muuttuu maailman mukana. Suomalaisen työelämän rakenteet ovat jo nyt jääneet pahasti jälkeen työn kehityksestä, ja tämä ilmenee korkeana työttömyytenä. Kun rakenteet eivät joustaa, työllisyysaste joustaa.

Megatrendit, kuten globalisaatio, digitalisaatio, ilmastonmuutos ja ikärakenteen muutos, vaikuttavat työelämään jo nyt, lähivuosina vielä paljon enemmän. Tämä selonteko ei olekaan niinkään tulevaisuusselonteko vaan kertoo jo nyt käynnissä olevasta murroksesta. Juomme jo nyt robotin lypsämää maitoa. Meidän vakuutushakemuksemme käsittelee algoritmi. Vaatteet ja kodinkoneet ostamme verkosta. Norjassa kotisairaanhoidon lääkkeet annostelee suomalainen jakelurobotti, joka muuten ei tunnu kelpaavan meidän Suomen kun-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2017 vp

nille. Tallinnassa pizzat tuo kotiin lähettirobotti. Meilahden Naistenklinikalla tekoäly seura keskosten vointia. Meidän arvopapereitamme hoitaa meklarin oppiva algoritmi. Ja robotirekat, -laivat ja -lennokit — ne ovat jo testausvaiheessa.

Tämän digitalisaation vaikutukset ovat dramaattiset, sillä teknologia kehittyy lineaarisen asemesta eksponentiaalisesti. Uusi teknologia hyödyntää vanhaa. Esimerkiksi geenitekniikka hyödyntää tietotekniikan kehitystä ja robotiikka materiaalitekniikan kehitystä. Tulevaisuudentutkijat ovatkin todenneet, että teknologia ja sen mukana yhteiskunta kehittyy seuraavien 20 vuoden aikana yhtä paljon kuin aiemman 200 vuoden aikana yhteensä. 200 vuotta sitten, 1817, Eurooppa oli toipumassa vasta päättyneistä Napoleonin sodista.

Arvoisa puhemies! Kuten tässä selonteossa todetaan, työ ja työn merkitys muuttuvat dramaattisesti. Jo lähivuosina suuri osa ammateista katoaa, uusia syntyy ja vanhat muuttuvat. Samalla työ irtoaa ajasta, paikasta ja työehtosopimuksista. Mutta mitä tekee Suomi? Kikyttää työaikaa muutaman minuutin pidemmäksi. Kiky olisi voinut toimia 80-luvulla, mutta nyt se kertoo vain sen, miten pahasti me olemme jääneet työelämän murroksesta jälkeen. Jos olisin taannoin tuotantotalouden perusopintojakson tentissä väittänyt, että kansantalouden pelastetaan pidentämällä työaikaa muutamalla minuutilla, en olisi saanut kovinkaan kummoista arvosanaa.

Arvoisa puhemies! Digitalisaatio mullistaa yhteiskunnan kaikki rakenteet perusteellisesti, eikä ole itsestään selvää, että Suomen kaltaiset vanhat teollisuusmaat ovat 30-luvun digitaalisia maita. Globaalissa kilpailussa vain nopeimmat maat pärjäävät, toisia palkintoja ei ole jaossa. Vanha menestys voikin olla Suomelle jopa kehityksen este. Suomalaisen asennetta digitalisaatioon kuvaa valitettavan hyvin vanha sanonta: "Mikäs kiire tässä on, valmiissa maailmassa." Kun ammattitaito vanhenee nopeasti, meidän on päivitettävä koulutuksemme tutkinnoista elinikäiseen oppimiseen. Jatkossahan tutkinto on lähinnä lupa tulla jatkokoulutukseen ylläpitämään osaamistaan. Samalla on päivitettävä opintotukijärjestelmä maailmaan, jossa ihmiset opiskelevat työurallaan kahteen tai useampaankin ammattiin. Tuore päätös rajoittaa korkeakouluopintojen opintotukikuukaudet 54:ään tutkintojen määrästä riippumatta ei edusta tulevaisuutta vaan menneisyyttä.

Kun kasvavan osan lisäarvosta tuottavat tekoälyt ja robotit ihmisten asemesta, meidän on päivitettävä verotuksemme työtuloverotuksesta lisäarvon verotukseen siitä riippumatta, onko sen lisäarvon tuottanut ihminen, roboti vai tekoäly. Nykyinen, ihmistyön verotukseen keskittyvä verojärjestelmä rankaisee ihmistyötä ja kannustaa automatisoimaan työtä silloinkin, kun ihmistyö olisi muuten kilpailukykyinen vaihtoehto. Kun ihmisten toimeentulo koostuu useiden eri tulojen silpusta, meidän on päivitettävä sosiaaliturvamme perustuloksi. Osa työurastahan ollaan jo palkkatyössä, osa yrittäjänä, osa työttömänä, osa opiskelemaisessa, osa apurahalla, osa sairaus- tai kuntoutuspäivärahalla, osa osa-aikaeläkkeellä, osa perhevapaalla ja osa omaishoitajana. Ei ihme, että tarvehankintainen sosiaaliturva on jo nyt niin monimutkainen himmeli, ettei sen kokonaisuutta hallitse kukaan.

Kaikki nämä ja monet muut välttämättömät rakenteelliset muutokset on tehtävä nyt, ei joskus tulevaisuudessa. Tämän tulevaisuusselonteon pitäisikin olla nimeltään nykyhetkiselonteko.

16.31 Joona Räsänen sd: Arvoisa puhemies! Vielä muutama huomio tähän ansiokkaaseen keskusteluun tästä tulevaisuusselonteosta.

Kun Suomessa puhutaan tulevaisuudesta, niin yleensä lyhyellä aikavälillä me yliarviomme muutoksen vaikutuksia mutta vastaavasti pitkällä aikavälillä me aliarvioimme nii-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2017 vp

tä. Tämä on se keskeinen tekijä, mikä meidän tulisi keskustelussa ja tulevissa politiikkatoimissa huomioida, että pystyisimme kiinnittämään huomiomme juuri näiden pitkän aikavälin muutosten ennakkointiin ja sen muutoksen tarpeellisuuteen ja niihin toimiin, joita meidän tulisi tehdä. Näin toimien voimme myös tehdä tästä muutoksesta paljon helpomman vastaanottaa eri ihmisille.

Sitten ne toimenpiteet, joita Suomessa tulisi tehdä sen vuoksi, että meillä tulevaisuudessakin olisi täällä työtä tarjolla, ovat juuri niitä, mitä tässä keskustelussa on hyvin nostettu esille. Ne liittyvät siihen, että lainsäädännön tulee ensinnäkin mahdollistaa uuden työn syntyminen, vero- ja sosiaaliturvajärjestelmämme kaipaa muutosta ja myös työlainsäädäntömme on siinä samassa paketissa ja kaipaa uudistamista. Tässä hyvällä vuoropuhelulla uskon, että pääsemme eteenpäin.

Mutta keskeinen vaade tulevaisuuden työelämän ja työn murroksen kannalta on todella tämä koulutuspolitiikkamme tulevaisuus. Siinä haasteet liittyvät siihen, miten yhä enenevässä määrin teemme mahdolliseksi jatkuvan oppimisen — elinikäisen oppimisen määrittelmää tulee laajentaa — miten saamme oppimisen jatkuvaksi osaksi omaa työpäiväämme ja miten oma koulutusjärjestelmämme tukee tätä. Tavoitteenahan pitää olla osaamistason jatkuva nostaminen, ja tässä meillä kyllä riittää haasteita.

16.33 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Ensinnäkin pyydän anteeksi edellisessä puheenvuorossani sanomaani väitettä, ettei hallitusohjelmassa mainita lainkaan sanaa "hyvinvointi". Edustaja Kalmari ystävällisesti näytti minulle, että kyllä siellä kerran mainitaan sana "työhyvinvointi", eli tämäkin virhe tuli nyt sitten korjattua.

Kuten jo aiemmin sanoin, niin tämä raportti on hyvä keskustelun herättäjä, mutta olisi ollut kenties hyvä korostaa, että työelämän muutokset eivät ole vääjäämättömiä vaan niihin voidaan myös vaikuttaa poliittisesti ja institutionaalisesti. Ennakoinnin tehtävään on luoda sekä positiivisia että negatiivisia skenaarioita, ja sen jälkeen politiikan tehtävä on miettiä, miten kielteisiä skenaarioita voidaan mahdollisimman paljon estää ja miten myönteisiä kohden edetä. Tunnelma tässä raportissa, tulevaisuusselonteon ensimmäisessä osassa, on kenties hiukan liikaa näitä uhkakuvia korostava. Tässä raportissa olisi voinut tuoda rohkeammin esille uuden työn syntypotentiaalia.

Arvoisa puhemies! Pari sanaa vielä raportissa nostetusta kahdesta keskustelulinjasta, joita yhteiskunnassa käydään toisistaan erillään, vaikka kumpikaan ei yksin riitä tulevaisuuden hahmottamiseen — myös pääministeri omassa puheenvuorossaan puhui tästä. Nämä keskusteluteemat ovat ensinnäkin työn merkityksellisyyteen liittyvä keskustelu ja toiseksi tuottavuuteen ja kilpailukyvyn kehitykseen liittyvä keskustelu.

Työn merkityksellisyys -keskustelu on yksilökeskeistä keskustelua, jossa korostuu erityisesti tietotyö. Tässä sanotaan usein, että toimeentulo tulee useista virroista, organisaatiot ovat väliaikaisia ja muuttuvia. Tämä keskustelu liittyy usein digitalisaatioon ja alustatalouteen, ja valitettavan usein makrotalous jää kokonaan tämän keskustelun ulkopuolelle, ja sen takia se on rajoittunutta keskustelua.

Makrotalous korostuu sitten toisessa keskustelulinjassa, eli puhuttaessa tuottavuudesta, tehokkuudesta ja kilpailuvyvystä. Tehokkuuskeskustelussa ei sitten aina huomioida eri alojen erilaisuutta, ja esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollossa pelkästään tuottavuuden lisääminen ei lisää tehokkuutta. Siis pelkästään tuottavuutta ei voi siellä ajatella, koska so- tessa tehokkuus on panosten ja vaikuttavuuden suhde, ja ilman vaikuttavuutta ei toiminta ole tehokasta, vaikka saataisiinkin miten paljon tahansa tuotoksia lisää.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 73/2017 vp

Ihan vain konkreettisenä esimerkkinä — vähän helppo ja naiivi esimerkki — ajatellaan vaikka kotihoitoa: Monessa kunnassa ovat kotihoidon työntekijöiden kotikäynnit lisääntyneet huomattavasti eli työ on ikään kuin muuttunut tuottavammaksi, mutta samaan aikaan ei ole katsottu sitä vaikuttavuutta. Tämä on tarkoittanut, että asiakkaan luona tehtyyn kuntouttavaan työhön ei olekaan jäänyt riittävästi aikaa, eli siellä on vain pikaisia voimien tarkastuskäyntejä, ja tähän tarkoittaa, että toiminta ei ole enää vaikuttavaa ja asiakkaan toimintakyky heikkenee ja hän joutuu muuttamaan aikaisemmin omasta kodista pois. Silloin kotihoidon toiminta on muuttunut tehottomaksi. Sosiaali- ja terveysalan tehokkuudesta puhuttaessa onkin sitä tarkasteltava terveystaloustieteen eikä liiketalouden näkökulmasta. Toin tämän esimerkin tänne ainoastaan sen takia, kun korostin omassa aiemmassa puheenvuorossa, että eri aloja ei voi laittaa tulevaisuuskeskustelussa samalle viivalle. Sen takia omassa puheenvuorossani toivoin, että jatkossa tehtäisiin myös alakohtaisia skenaarioita, ja silloin kansalaistenkin olisi helpompi osallistua tähän tulevaisuuskeskusteluun. Liian yleisellä tasolla käytävään keskusteluun voi kansalaisten olla vaikea osallistua, ja toivoisin todellakin, että tästä keskustelusta tulisi tarpeeksi laaja-alaista.

Arvoisa puhemies! Tämä on ollut erittäin mielenkiintoinen ja hyvässä hengessä käyty keskustelu. Kiitän kaikkia siitä, ja odotan kyllä mielenkiinnolla asian jatkokäsittelyä tulevaisuusvaliokunnassa syksyllä.

Puhemies Maria Lohela: Tässä kohtaa joudun nyt tämän keskustelun ja asian käsittelyn keskeyttämään ennalta ilmoitetun mukaisesti. Asian käsittelyä jatketaan tässä istunnossa päiväjärjestyksen muiden asiakohtien tultua käsitellyiksi.

Keskustelu keskeytettiin kello 16.38.

Keskustelua jatkettiin kello 18.26.

Puhemies Maria Lohela: Nyt jatketaan aiemmin tässä täysistunnossa keskeytettyä asiakohdan 4 käsittelyä.

Keskustelua ei syntynyt.

Asia lähetettiin tulevaisuusvaliokuntaan, jolle sivistysvaliokunnan, sosiaali- ja terveysvaliokunnan ja työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan on annettava lausunto.